

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри №6
Від «20» січня 2025р.
Завідувач кафедри Воробйова О.С.
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
СТАНДАРТНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ У ТЕКСТАХ
АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Виконавець:

Студент 6 курсу, групи 601-ФФ

Мовчан Юрій Володимирович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Кушнірова Т.В., д.ф.н., професор кафедри
германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Мельник Р.М.,
к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

ЗМІСТ

Реферат	
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Адекватний переклад тексту та способи його реалізації.....	8
1.1. Поняття адекватності та його співвіднесення з поняттям еквівалентності.....	8
1.2. Терміносистема як один із способів адекватної передачі тексту.....	20
1.3. Поняття «термін» та способи його адекватного перекладу.....	27
1.4. Типи термінів та особливості їхнього формування.....	32
1.5. Способи адекватної передачі різних типів термінів при перекладі.....	33
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ II. СПОСОБИ АДЕКВАТНОЇ ПЕРЕДАЧІ ТЕРМІНОЛОГІЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ.....	37
2.1. Способи формування термінів у автомобільній галузі.....	37
2.1.1. Українською мовою.....	37
2.1.2. Англійською мовою.....	40
2.1.3. Німецькою мовою.....	42
2.2. Лексичні трансформації при передачі термінів автомобільної галузі.....	43
2.3. Роль перекладацьких трансформацій при передачі термінології....	45
2.3.1. Перестановка як продуктивний спосіб передачі складних термінів.....	47
2.3.2. Застосування заміни.....	49
2.3.3. Додавання та вилучення.....	50
2.3.4. Генералізація та конкретизація.....	51
2.3.5. Пряме включення.....	52

2.4. Адекватність перекладу науково-технічних текстів автомобільної галузі.....	52
Висновки до розділу 2.....	55
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	70

РЕФЕРАТ

КР: 74с, 53 джерел

Об'єкт дослідження - лексико-граматичні особливості термінів в англomовних текстах автомобільної галузі, що допомагають створювати адекватні переклади.

Предмет дослідження - способи та особливості перекладу українською мовою термінів, які використовуються в англomовних текстах автомобільної галузі.

Мета цієї роботи полягає у дослідженні адекватного та еквівалентного перекладів та дослідженні термінів в англomовних текстах автомобільної галузі та аналіз особливостей їхнього перекладу.

Методи дослідження – компаративний аналіз, морфолого-синтаксичний аналіз, лінгвостилістичний аналіз, метод порівняльного аналізу, елементи індуктивного і дедуктивного методів.

У першому розділі роботи розкрито поняття адекватного та еквівалентного перекладів та терміносистеми в цілому. Було досліджено терміни, їх історичний розвиток та особливості їхнього формування. Окреслено деякі способи передачі термінів при перекладі.

У другому розділі детально описано способи передачі термінології у науково-технічних текстах автомобільної галузі при перекладі. Досліджується питання формування термінів загалом та схарактеризовано процеси утворення термінів в усіх трьох досліджуваних мовах. Також ґрунтовно досліджено роль перекладацьких трансформацій (перестановка, заміна, додавання, вилучення, генералізація, конкретизація та пряме включення) під час перекладу.

У результаті проведеного дослідження та аналізу було виокремлено та детально досліджено такі поняття: «адекватний переклад», «еквівалентний переклад», «терміносистема», «термін», опрацьовано всі види та способи утворення термінів та наведено достатньо прикладів застосування на практичному перекладі.

АДЕКВАТНИЙ ПЕРЕКЛАД, ЕКВІВАЛЕНТНИЙ ПЕРЕКЛАД,
ТЕРМІНОСИСТЕМА, ТЕРМІН, ТЕРМІНОЛОГІЯ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ

ВСТУП

Сьогодні ми не можемо уявити свого життя без технологій. Вони всюди. Вони оточують нас кожна хвилину нашого життя. Щодня ми користуємось комп'ютерами, смартфонами, телевізорами та іншим. У сучасному світі технології – це невід'ємна частина нашого буття. Важливим елементом нашої рутини є автомобілі. Людина, яка живе в сучасному ритмі, не може існувати без автомобілів. Перш за все, це просто не зручно, а найголовніше, що автомобілі зберігають наш дорогоцінний час.

Колись авто було ознакою заможності, але зараз це звичайний спосіб пересування. Кожен з нас має справу з ними: власний автомобіль чи таксі, тролейбус чи маршрутка, все це додає комфорту в наше повсякденне життя.

Перший автомобіль, Benz Patent Motor-Wagen, який було створено у 1886 році, започаткував нову епоху в історію людства. Ця подія дала поштовх всьому світу і змусила його зробити крок вперед у розвитку. Але цей крок запустив процеси не лише в галузі автомобілебудування, а й у багатьох інших. І перекладознавство не стало винятком.

Переклад тісно пов'язаний з будь-якою галуззю нашого життя. Все, що винаходить одна нація, незабаром захоче мати й інша. І тут в «гру» вступає перекладач. Автомобілі, як тоді, так, тим більше, зараз складаються з великої кількості елементів та приладів. Це подарувало нам велику кількість нових слів, які, переважно, зустрічаються лише в контексті автомобільної галузі.

Основною метою перекладача, як відомо, є адекватний переклад, який повинен передати текст оригіналу за допомогою мови перекладу ясно і чітко. У свою чергу науково-технічні тексти насичені значною кількістю термінів. Тому існує потреба у тлумаченні та перекладі цих термінів. Сьогодні ми вже багато всього знаємо про автомобілі, є безліч словників чи наукових робіт, але все ж, ще є велика кількість запитань, які потрібно детально розібрати та дослідити.

Отже, вищезазначене зумовлює **актуальність роботи**, яка пояснюється потребою в аналізі адекватного та еквівалентного перекладу в поєднанні з дослідженням термінів як невід'ємних складових автомобільної галузі, яка динамічно розвивається разом із процесом поширення новітніх технологій.

Об'єктом дослідження є лексико-граматичні особливості термінів в англomовних текстах автомобільної галузі, що допомагають створювати адекватні переклади.

Предметом дослідження, в свою чергу, є способи та особливості перекладу українською мовою термінів, які використовуються в англomовних текстах автомобільної галузі.

Мета даної роботи полягає у дослідженні адекватного та еквівалентного перекладів та дослідженні термінів в англomовних текстах автомобільної галузі та аналізі особливостей їх перекладу.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання**:

- 1) надати робоче визначення таким поняттям, як: «адекватний переклад», «еквівалентний переклад», «терміносистема» та «термін»;
- 2) схарактеризувати основні способи словотворення даної галузі;
- 3) проаналізувати особливості перекладу автомобільної лексики;
- 4) дійти висновків щодо основних критеріїв здійснення адекватного перекладу у науково-технічних текстах автомобільної галузі.

Матеріалом дослідження слугувала велика кількість термінів, що зустрічалися у обраному тексті автомобільної галузі, тобто інструкції з експлуатації автомобіля “Ford Mustang (2018)”. Теоретичним матеріалом, що використовувався в процесі аналізу перекладу та особливостей скорочень та аббревіатур стали роботи таких мовознавців як М. І. Мостовий, В. І. Карабан, А. Я. Коваленко, І. В. Корунець, В. Коллер, Є. Ніда, Дж. Табер, М. Бейкер, Р. Якобсон, Дж.-П. Віне, Ж. Далберне.

Специфіка досліджуваного об'єкта і мета роботи зумовили використання таких **методів дослідження**: компаративний аналіз, морфолого-

синтаксичний аналіз, лінгвостилістичний аналіз, метод порівняльного аналізу, елементи індуктивного і дедуктивного методів.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у визначенні особливостей адекватного та еквівалентного перекладу термінів в англomовних текстах автомобільної галузі, а саме визначено різні способи перекладу, які використовуються при опрацюванні таких текстів.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що розглянуті у роботі особливості формотворення термінів, а також словотворення та асиміляції автомобільної лексики можуть слугувати внеском у розвиток перекладознавства. Такі результати також відкривають можливість для подальших лінгвістичних досліджень текстів автомобільної галузі та інших науково-технічних текстів.

Практична цінність роботи зумовлена тим, що визначені у роботі основні способи та особливості перекладу термінів можуть сприяти ефективнішому вирішенню перекладацьких завдань, що можуть виникнути в процесі перекладу текстів автомобільної галузі. Також було визначено загальні рекомендації, які можна застосовувати при перекладі термінів задля підвищення рівня еквівалентності.

Апробація результатів дослідження була здійснена шляхом участі у 76-ій науковій конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету (14 травня – 23 травня 2024, Полтава). Тема доповіді: Мовчан Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ. За темою доповіді, оприлюдненої на секційному засіданні, було опубліковано статтю у збірці матеріалів конференції.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів і двох висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

У вступі визначено загальнотеоретичну мету, предмет аналізу в роботі та її завдання, виділено об'єкт і методи дослідження, обґрунтовано актуальність теми роботи та апробація дослідження, надано матеріал

дослідження, короткий огляд наукової новизни та практичного призначення даного дослідження.

Перший розділ стосується теоретико-методологічних засад дослідження адекватного та еквівалентного перекладу текстів та термінів на основі науково-технічного тексту автомобільної галузі, а також їх способи і проблеми перекладу.

Другий розділ передбачає детальний розгляд утворення, формування та перекладу термінів у науково-технічному тексті автомобільної галузі. Ґрунтовне дослідження перекладацьких трансформацій та проблем, які виникають при перекладі термінів.

Загальний обсяг роботи - 74 сторінок, бібліографія містить 53 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ І. АДЕВАТНИЙ ПЕРЕКЛАД ТЕКСТУ ТА СПОСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

1.1. Поняття адекватності та його співвіднесення з поняттям еквівалентності

Адекватність є центральним поняттям теорії перекладу. Тривалий час терміни «адекватність» та «еквівалентність» ототожнювалися. Під «адекватним перекладом» розумівся «повноцінний переклад», який повністю передавав зміст оригіналу і був повноцінною функціонально-стилістичною відповідністю оригіналу.

Вперше поняття «адекватність» та «еквівалентність» були розмежовані у «скопос-теорії», запропонованій німецькими перекладознавцями К.А. Райс та Г. Фермером. Їхня перекладацька концепція, що виникла в руслі функціоналістського підходу до перекладу, знайшла широку підтримку у західноєвропейських вчених (М. Снелл-Хорнбі, Й. Хольц-Мянттарі, П. Кусмаул, Г. Геніг та ін.). Головним критерієм еквівалентності в «скопос-теорії» визнавалася відповідність перекладу мети («скопосу»), а відповідність оригіналу у текстовому та функціональному аспектах розглядалася як щось другорядне.

Ця теорія вперше з'явилася в статті лінгвіста Ганса Йозефа Вермеєра в німецькому журналі *Lebende Sprachen* у 1978 році.

Як реалізація карти перекладознавства Джеймса Холмса (1972), теорія *skopos* є ядром чотирьох підходів німецької функціоналістичної теорії перекладу, які виникли приблизно наприкінці двадцятого століття. Вони були частиною розвитку теорії скопоса, внесеної вченими-перекладознавцями, розділеними на чотири етапи:

- Функціональна категорія Катаріни Райс, 1971 рік
- Теорія Скопоса Ганса Вермеєра, 1978 рік
- Теорія трансляційної дії Джуста-Хольца Манттарі, 1981
- Теорія Крістіани Норд «Функція плюс лояльність», 1997

Скопос (грец. σκολός) — це грецьке слово, яке означає «мета». Це технічний термін, введений Гансом Вермеєром, який представляє мету перекладу. Пауль Куссмаул пояснює теорію скопосу так: «Функція перекладу залежить від знань, очікувань, цінностей і норм цільових читачів, на яких впливає ситуація, в якій вони знаходяться, і культура. Ці фактори визначають, чи можна зберегти функцію вихідного тексту чи уривків у вихідному тексті чи їх потрібно модифікувати чи навіть змінити» [5].

За Вермеєром, існує три можливі типи цілей. По-перше, загальна мета, до якої прагне перекладач, наприклад, переклад як джерело професійного доходу. По-друге, комунікативна мета цільового тексту в цільових обставинах, наприклад, навчити аудиторію. По-третє, мета стратегії чи підходу перекладу, наприклад, показати структурні риси вихідної мови. Термін «скопос» у теорії скопосу відноситься до другого типу призначення. Ця теорія розглядає вихідний текст як «пропозицію інформації в цільовій культурі», і цей погляд розглядається як наслідок конструктивістських теорій розуміння [4].

Теорія Скопоса була реалізована Вермеєром, щоб подолати розрив між практикою та теорією, який існував у раніше поширеній і звичайній теорії еквівалентності. У цій спробі Вермеєр шукав інший метод перекладу, який вийшов би за рамки лише погляду на лінгвістичний рівень і, як наслідок, просунув би переклад вперед від «вічних дилем вільного чи вірного перекладу, динамічної проти формальної еквівалентності, хороших перекладачів проти рабських перекладачів, і так далі», які є проблемами, що існують у минулих теоріях перекладу. У заяві, зробленій Вермеєром, він стверджував, що: «Лише лінгвістика нам не допоможе; по-перше, тому що переклад — це не просто і навіть не переважно лінгвістичний процес. По-друге, тому що лінгвістика ще не сформулювала правильних питань для вирішення наших проблем. Отже, давайте шукати інші способи вирішення цього питання».

З цієї точки зору він визначив, що тодішні суто лінгвістичні підходи до перекладу були хибними, а проблеми перекладу, які розглядалися, були б проблематичними для вирішення. Таким чином, загальна теорія скопоса була

створена як основа функціональних теорій з посиланням на існуючу теорію дії. Вермеєр розглядав переклад як дію, як і будь-яку іншу, і як така вона мала мати мету (*skopos*) згідно з теорією дії. У зв'язку з цим Вермеєр розглядав акт перекладу як створення тексту в певних цільових умовах для конкретних цілей і людей за конкретних обставин [4].

Теорія Скопоса є загальною основою для перекладачів, яка сигналізує про «відхід від статичних лінгвістичних типологій перекладацьких змін». На відміну від попередніх теорій перекладу, які зосереджуються на лінгвістиці та перекладах на основі еквівалентності на мікрорівні, переклад у теорії Скопосу не вимагає функціональної еквівалентності вихідному тексту, оскільки мета теорії *skopos* натомість робить акцент на меті перекладацької дії.

У той час, коли була заснована загальна теорія Скопоса Вермеєра, галузь перекладознавства зіткнулася з переходом від переважно більш формальних і «лінгвістичних» теорій, де «вірність» і «еквівалентність» вихідному тексту були найважливішими критеріями із найбільшою авторитетністю у визначенні успіху перекладу, до теорій, які більше враховують функціональність і соціокультурні фактори. Ця зміна була мотивована теорією комунікації, теорією дії, лінгвістикою тексту та теорією тексту, а також орієнтацією на теорію рецепції в літературознавстві. Таким чином, теорію Скопоса можна розглядати як породження цих теорій.

Отже, теорія Скопоса, сформована в той період і під впливом вищезгаданих теорій, мала функціонально та соціокультурно орієнтовану структуру завдяки своїй зосередженості на факторах перекладу, які знаходяться між екстралінгвістичними та текстовими. Багато факторів, взятих із теорії дії, стали важливими наприкінці двадцятого століття через зростаючий попит на переклади нелітературних текстів. У таких текстах контекстуальні фактори, що їх оточують, стають важливими для їхнього перекладу, зокрема, у зв'язку з функцією тексту в цій конкретній культурі для конкретного читача.

Окрім вищезазначеної загальної теорії Скопоса, теорія Скопоса (як концепція) пізніше була розвинута різними вченими в галузі перекладу, поділяючи її розвиток на чотири етапи, два з яких пізніше були об'єднані, що в результаті дало поштовх до розвитку теорії Скопосу в сучасних умовах. Зокрема, поєднання загальної теорії Скопоса та моделі функціональних категорій Катаріни Рейс, представленої в їхніх спільних статтях у 1984 та 1991 роках. Цей комбінований підхід дозволив виділити загальні фактори (що впливають на процес перекладу) із випадків, унікальних для окремих культур і /або мов.

Згідно з цією структурою, чітке обґрунтування перекладу та функції цільового тексту є найважливішими для перекладача для створення успішних перекладів. По суті, теорія Скопоса відкидає теорії перекладу, засновані на еквівалентності, оскільки вони зосереджені на вихідному тексті, цілях автора вихідного тексту або впливі вихідного тексту на його читачів як остаточних детермінантів у перекладах. Натомість теорія Скопоса передбачає, що переклади повинні зосереджуватися на цільовій культурі та мові, що ілюструє вихідний текст, їхньому впливі на читача та меті оригінального автора як вирішальних факторах, а не на ефектах і цілях вихідної мови.

«Скопос-теорія» викликала різку критику з боку перекладознавців, орієнтованих на лінгвістику (Е. Лабно-Фалецька, А.Ф. Келлетат, В. Коллер, І. Альбрехт та ін.). Як слабка сторона функціонального підходу до перекладу вони відзначають два моменти.

По-перше, це суб'єктивізм перекладача у виборі засобів перекладу. У «скопос-теорії» перекладач спирається не так на нормативні вимоги до перекладу, а сам їх встановлює відповідно до мети перекладу. Друге – це стирання граней між різними видами перекладу. В рамках функціоналістського підходу досягнення мети перекладу сприймається як визначальні вимоги адекватності, тому стає можливим віднесення до перекладу різного виду перекладів (вільний, реферативний та ін) художніх текстів, виконаних з метою адаптації до потреб реципієнтів. Дані

перекладання та адаптації, на думку противників «копос-теорії», слід відносити не до перекладу, а до різних видів мовного посередництва. Функціоналістська "копос-теорія", вважає А.Ф. Келлетат стала «кроком назад в теорії перекладу».

Інші вчені вважали, що «адекватність перекладу» - це насамперед «відповідність перекладу вимогам та умовам конкретного акту міжмовної комунікації». При розгляді співвідношення понять еквівалентність та адекватність особливу увагу приділяли типу тексту, що є вирішальним чинником під час виборів стратегії перекладу. Еквівалентність перекладу полягає «у максимальній ідентичності всіх рівнів змісту текстів оригіналу та перекладу» і включає не тільки співвідношення мовних одиниць, а й мету перекладу [28].

Значний внесок в уточнення поняття еквівалентності зробили перекладознавці, орієнтовані на лінгвістику. При лінгвістичному підході до тлумачення перекладу під еквівалентністю розумілося «оптимальне перекладацьке рішення» або «оптимальний варіант перекладу», який досягається шляхом максимально точного відтворення змісту тексту-оригіналу та адаптації відтворюваного змісту та мовного оформлення тексту-перекладу до нових умов сприйняття повідомлення: до іншої мовної системи та мовної норми, іншого узусу та іншого інформаційного запасу отримувачів перекладу [31].

Існує й інша думка, що еквівалентність - результат перекладацького процесу, а адекватність - шлях до оптимального перекладу та спосіб знаходження оптимального перекладацького рішення. Отже, адекватність – це процес перетворення, в результаті якого може виникнути еквівалентний переклад. У пошуках оптимального перекладацького рішення перекладачеві слід керуватися двома критеріями адекватного перекладу — рівноцінністю регулятивного впливу мови-оригіналу та мови-перекладу та їх семантико-структурною подібністю [29].

Як параметр еквівалентності пропонується розглядати «інваріант». На думку болгарських перекладознавців А. Людсканова та А. Поповича, точними є переклади, які надають читачеві інваріантну інформацію та виконують ту ж функцію, що й текст оригіналу. У ієрархії елементів змісту, які різняться за рівнем їхньої участі у створенні комунікативного ефекту (функціональної навантаженості мовного знака), виділяються чотири типи елементів: інваріантні, інваріантно-варіабельні, варіабельні та порожні. Інваріантні елементи змісту – це елементи, опущення чи заміна яких веде до спотворення сенсу. Ними можуть бути елементи змісту, стилістичні особливості, реакції отримувачів на переклад тощо.

Теоретично перекладу робиться спроба виділити у змісті вихідного тексту певну інваріантну частину, збереження якої визнається необхідною і достатньою умовою для забезпечення еквівалентності перекладу в цілому. Найчастіше під інваріантною частиною оригіналу розуміється або функція тексту оригіналу, або описана у ньому ситуація. Іншими словами, якщо забезпечується виконання перекладом тієї ж комунікативної функції, яка заключається в оригіналі, або описується та сама ситуація, що й у оригіналі, то переклад визнається еквівалентним оригіналу.

Вирішальну роль щодо чинників інваріантності грають тип тексту, мета перекладу і характер адресата, а основою збереження інваріанту змісту служить адекватна передача функціональних домінант тексту. Для досягнення максимальної еквівалентності перекладач повинен вміти знайти в тексті-оригіналі найбільш значущі за інформацією елементи і ті, якими можна знехтувати. Одночасне відтворення у перекладі всіх типів еквівалентності можна визначити як ідеальну нормативну вимогу до перекладу. Так як на практиці ця вимога фактично нездійсненна, не можна розглядати еквівалентність як інваріантність всіх факторів перекладу.

Якщо більш детально розібрати еквівалентність перекладу, то потрібно повернутись в середину ХХ століття. Переклад зазвичай розглядається як процес передачі іноземного тексту шляхом встановлення з ним відносин

тотожності або аналогії. Можна сказати, що еквівалентність є центральною проблемою перекладу, хоча її визначення, актуальність і застосування у галузі теорії перекладу спричинили палкі суперечки, і за останні п'ятдесят років у цій галузі було розроблено багато різних теорій концепції еквівалентності. Підходи до питання еквівалентності радикально відрізняються. Теоретики, такі як Кетфорд (1965), Ніда і Тейбер (1969) і Коллер (1995), визначають переклад у термінах відношень еквівалентності, тоді як інші, такі як Снелл-Хорнбі (1988), відкидають теоретичне поняття еквівалентності, вважаючи, що це або нерелевантно, або шкодить перекладознавству. Проте Бейкер (1992) дотримується середнього курсу, використовуючи це поняття заради зручності – тому що більшість перекладачів звикли до нього, а не тому, що воно має будь-який теоретичний статус. Ті, хто є прихильниками теорій перекладу, заснованих на еквівалентності, визначають еквівалентність як зв'язок між вихідним текстом і цільовим текстом, що дозволяє вважати вихідний текст перекладом цільового тексту в першу чергу. Теоретики, які стверджують, що переклад залежить від еквівалентності, намагалися розробити типологію еквівалентності, зосереджуючись або на ранзі (слово, речення, текст), на якому рівень еквівалентності досягається, або на типі значення (денотативного, конотативного, прагматичного тощо) [32].

Далі ми розглянемо деяких теоретиків, які вивчали еквівалентність перекладу, використовуючи різні підходи. Роман Джекобсон (1959) є діячем, який теоретизує про еквівалентність. Його вивчення еквівалентності дало новий поштовх теоретичному аналізу перекладу, оскільки він ввів поняття «еквівалентності в відмінності». На основі свого семіотичного підходу до мови та свого афоризму «немає підпису без знаку», він пропонує три види перекладу:

- Внутрішньомовний (в межах однієї мови, тобто перефразування)
- Міжмовний (між дві мови або власне переклад)
- Інтерсеміотичний (між знаковими системами або трансмутація)

Він продовжує розглядати ключові питання перекладу, зокрема, лінгвістичне значення та еквівалентність. Він розглядає проблему еквівалентності за значенням між словами в різних мовах. Згідно з ним, не існує повної еквівалентності між кодовими одиницями. За його описом, міжмовний переклад передбачає заміну повідомлень на одній мові не на окремі кодові одиниці, а на цілі повідомлення на іншій мові. Переклад включає в себе два еквівалентні повідомлення в двох різних кодах. Прикладом є слово сир в англійській мові, яке не є ідентичним українському слову домашній сир, оскільки українська кодова одиниця не містить поняття сиру, тому найкраще розширити це слово в перекладі [31].

Він визнає, що «щоразу, коли є недоліки, термінологія може бути кваліфікована та розширена за допомогою запозичень або запозичених перекладів, неологізмів або семантичних зсувів і, нарешті, за допомогою обмов». Можна зробити висновок, що теорія Якобсона в основному базується на його семіотичному підході до перекладу, згідно з яким перекладач повинен спочатку перекодувати повідомлення вихідного тексту, а потім має передати його в еквівалентне повідомлення для цільового тексту.

Віней і Дарбелне виділяють дві стратегії перекладу: «прямий переклад і похилий переклад». Процедури запозичення, кальки та дослівного перекладу — це процедури, які використовуються для прямого перекладу у випадках, коли елементи становлять справжню проблему та можуть бути легко передані. Однак є випадки, коли дослівний переклад неможливий, і з цієї причини перекладач повинен скористатися «схиленим перекладом». Він включає «транспозицію, модуляцію, еквівалентність та адаптацію». Віней і Дарбелне розглядають переклад, орієнтований на еквівалентність, як процедуру, яка «відтворює ту саму ситуацію, що й в оригіналі, використовуючи абсолютно інші формулювання». Вони також припускають, що якщо цю процедуру застосувати під час процесу перекладу, вона може зберегти стилістичний вплив тексту мовою-оригіналу у тексті мовою-перекладу. Відповідно до них, еквівалентність є ідеальним методом, коли перекладач має справу з

прислів'ями, ідіомами, кліше, номінальними чи прикметниковими фразами або передає звуки тварин [43].

Підхід Кетфорда до еквівалентності перекладу чітко відрізняється від підходу Ніди: Кетфорд віддавав перевагу більш лінгвістичному підходу до перекладу, і цей підхід базується на ідеях, висунутих Фертом і Геллідесем. Останні розглядають мову як комунікацію, яка функціонально діє в контексті та на ряді різних рівнів (наприклад, фонології, графології, лексики, граматики) і рангів (речення, група, слово, морфема). Кетфорд запропонував дуже широкі типи перекладу з точки зору трьох критеріїв:

1. Обсяг перекладу (повний переклад проти часткового перекладу);
2. Граматичний ранг, на якому встановлюється еквівалентність перекладу (переклад з обмеженим рангом проти необмеженого перекладу);
3. Рівні мови, залучені до перекладу (повний переклад проти обмеженого перекладу).

Я хотів би більш детально зупинитись на другому типі перекладу, оскільки він стосується поняття еквівалентності. Потім ми перейдемо до аналізу поняття перекладацьких зсувів, розроблених Кетфордом, які базуються на відмінності між формальною відповідністю та текстовою еквівалентністю. У зв'язаному з рангом перекладі еквівалент шукається в мові-перекладу для кожного слова або для кожної морфеми, що зустрічається в мові-оригіналу. У необмеженому перекладі еквівалентності не прив'язані до певного рангу, і ми можемо додатково знайти еквівалентності на рівнях речення, пункту тощо. Кетфорд розрізняє «формальну відповідність» і «текстову еквівалентність» [30].

Теоретики перекладу, які віддають перевагу еквівалентності, повинні неминуче змиритися з існуванням «зрушень» між іноземними та перекладеними текстами. Кетфорд визначає їх як «відступи від формального листування в процесі переходу від мови-оригіналу до мови-перекладу». Кетфорд стверджує, що існує два основних типи зсувів перекладу, а саме зміщення рівнів, де елемент мови-оригіналу на одному лінгвістичному рівні

(наприклад, граматики) має еквівалент мови-перекладу на іншому рівні (наприклад, лексика), і зміщення категорій, які поділяються на чотири типи:

- Структурні зміни, які передбачають граматичну зміну між структурою тексту оригіналу та перекладу;
- Зміни класу, коли елемент мови-оригіналу перекладається елементом мови-перекладу, який належить до іншого граматичного класу, тобто дієслово може бути перекладено іменником;
- Зміни підрозділів, які передбачають зміну рангу;
- Внутрішньосистемні зрушення, які відбуваються, коли мови оригіналу та перекладу мають системи, які приблизно відповідають формально щодо їхньої структури, але коли переклад передбачає вибір невідповідного терміну в системі мови-перекладу. Наприклад, коли однина стає множиною.

Нарешті Кетфорд приходить до висновку, що «еквівалентність перекладу не повністю відповідає формальній відповідності». Проте Кетфорда критикували за його лінгвістичну теорію перекладу. Процес перекладу не можна просто звести до лінгвістичної справи, як стверджує, наприклад, Кетфорд, оскільки існують також інші фактори, такі як текстові, культурні та ситуаційні аспекти, які слід брати до уваги під час перекладу [30].

Іншими словами, Снелл-Хорнбі (1988) не вважає лінгвістику єдиною дисципліною, яка дозволяє людям виконувати переклад, оскільки переклад включає різні культури та різні ситуації одночасно, і вони не завжди збігаються в мовах, про які йдеться. Як можна було уявити, вчені, які займаються нелінгвістичними дослідженнями перекладу, критично ставилися до поняття еквівалентності.

Баснетт (1980) підсумовує основні проблеми, як вона їх бачить: «Переклад передбачає набагато більше, ніж заміну лексичних і граматичних одиниць між мовами. Як тільки перекладач відходить від близької лінгвістичної еквівалентності, починають виникати проблеми визначення

точного характеру бажаного рівня еквівалентності» [29]. Для Ніди (1964) існує два типи еквівалентності: «формальна еквівалентність» і «динамічна еквівалентність». Формальна еквівалентність зосереджує увагу на самому повідомленні, як за формою, так і за змістом. А динамічна еквівалентність, в свою чергу, займається тим, щоб повідомлення на мові-рецепторі якомога точніше відповідало різним елементам мови-джерела. Вона орієнтована на структуру тексту-оригіналу. Типовим для такого типу перекладу є «глянцевий переклад» із явними виносками, що дозволяє читачеві отримати близький доступ до мови та звичаїв вихідної культури. З іншого боку, «динамічна еквівалентність» базується на «принципі еквівалентного ефекту», де зв'язок між рецептором і повідомленням має бути таким самим, як той, який існував між вихідними рецепторами та повідомленням. Вони стверджують, що «часто форма оригінального тексту змінюється; але до тих пір, поки зміна відповідає правилам зворотної трансформації в мові оригіналу, контекстуальної послідовності в передачі та трансформації в мові-рецепторі, повідомлення зберігається, а переклад вірний» (Nida and Taber 1969). Для Ніди успіх перекладу залежить від досягнення еквівалентної відповіді з чотирма вимогами: мати сенс, передати дух і манеру оригіналу, мати природну та легку форму та викликати подібну реакцію [34].

Щоб відповісти на запитання «що саме має бути еквівалентним», Коллер (1979) описує п'ять типів еквівалентності:

1. Денотативна еквівалентність: слова як мови оригіналу, так і мови перекладу стосуються того самого в реальному світі. Він називає це «інваріантністю змісту».

2. Конотативна еквівалентність: слова обох мов викликають однакові або схожі асоціації в свідомості носіїв двох мов. Це пов'язано з лексичним вибором, особливо між близькими синонімами. Коллер бачить це як «стилістичну еквівалентність».

3. Нормативна еквівалентність тексту: це стосується типів текстів, коли різні типи текстів «поводяться» по-різному. Це тісно пов'язане з роботою

Катаріни Райс, яка класифікує текст як інформативний, експресивний та оперативний.

4. Прагматична еквівалентність: цей тип орієнтований на читача мови-рецептора, називається «комунікативна еквівалентність». Це динамічна еквівалентність Ніди.

5. Формальна еквівалентність: це пов'язано з формою та естетикою тексту, включаючи стилістичні особливості тексту-оригіналу [32].

Проте Бейкер (1992) об'єднує лінгвістичний і комунікативний підходи. Вона розрізняє еквівалентність у перекладі, яка може з'являтися на рівні слова та вище. Бейкер визнає, що у висхідному підході до перекладу еквівалентність на рівні слова є першим елементом, який має брати до уваги перекладач. Фактично, коли перекладач починає аналізувати текст-оригіналу, він дивиться на слова як на окремі одиниці, щоб знайти прямий «еквівалентний» термін у перекладі мови. Бейкер дає визначення терміну «слово», оскільки слід пам'ятати, що одне слово іноді може мати різні значення в різних мовах і може розглядатися як більш складна одиниця або морфема. Це означає, що перекладач повинен звертати увагу на низку факторів при розгляді окремого слова, таких як число, рід і час. Говорячи про різноманітність граматичних категорій у різних мовах, вона говорить про граматичну еквівалентність. Вона стверджує, що граматичні правила можуть відрізнятися в різних мовах, і це може створити деякі проблеми з точки зору пошуку прямої відповідності в мові-перекладу. Фактично, вона стверджує, що різні граматичні структури в різних мовах можуть спричинити значні зміни в способі передачі інформації чи повідомлення. Ці зміни можуть спонукати перекладача додавати або пропускати інформацію в перекладеному тексті через відсутність певних граматичних засобів у самій мові-перекладу. Серед цих граматичних прийомів, які можуть спричинити проблеми при перекладі, Бейкер зосереджується на числі, часі, стані, особі та роді. Текстова еквівалентність згадується під час обговорення еквівалентності між текстом мови-оригіналу та текстом мови-перекладу з точки зору інформації та зв'язності. Текстура є дуже

важливою особливістю перекладу, оскільки вона надає корисні вказівки для розуміння та аналізу, що може допомогти перекладачеві в його або її спробі створити зв'язний текст для певної аудиторії у конкретному контексті. Перекладач сам вирішує, підтримувати ці зв'язки, а також зв'язність тексту мови-оригіналу. Його чи її рішення буде керуватися трьома основними факторами, тобто цільовою аудиторією, метою перекладу та типом тексту [28].

Прагматична еквівалентність згадується у зв'язку з імплікатурами та стратегіями уникнення під час процесу перекладу. Імплікатура - це інформація, яка не сказана явно, але мається на увазі. Таким чином, перекладач повинен опрацювати неявні значення в перекладі, щоб передати повідомлення першоджерела. Роль перекладача полягає в тому, щоб відтворити задум автора в іншій культурі таким чином, щоб читач міг його чітко зрозуміти.

Підводячи підсумок, можна сказати, що концепція еквівалентності є дуже розпливчастою, охоплює різні точки зору, не маючи унікальної бази для розміщення перекладу. З цієї причини ця концепція втратила колорит і популярність. Загалом ці теорії можна розділити на три категорії. Група вчених-перекладачів виступає за лінгвістичний підхід до перекладу, розглядаючи переклад лише як питання лінгвістики. Однак перекладач також має справу з двома різними культурами одночасно. Здається, цей конкретний аспект був прийнятий до уваги іншою групою теоретиків, які розглядають еквівалентність перекладу як передачу повідомлення та прагматичний/функціонально-орієнтований підхід до перекладу. Нарешті, є інші вчені-перекладачі, які, здається, стоять посередині, наприклад, Бейкер, який стверджує, що еквівалентність використовується «заради зручності — тому що більшість перекладачів звикли до неї, а не тому, що вона має будь-який теоретичний статус».

Отже, якщо підсумувати, то можна зробити такий висновок: коли під час перекладу виконані в повному обсязі вимоги до інваріантності, а переклад переслідує якусь певну мету і розрахований на конкретного адресата, такий переклад є лише адекватним. Якщо ж у перекладеному тексті виконано всі

вимоги до інваріантності та збережено структурно-семантичну схожість мови-оригіналу та мови-перекладу, то такий переклад можна вважати еквівалентним.

1.2. Терміносистема як один із способів адекватної передачі тексту

Термінологія - це група спеціалізованих слів і відповідних значень у певній галузі, а також дослідження таких термінів та їх використання. Термін — це слово, складне слово або багатослівний вираз, якому в певних контекстах надається певне значення, яке може відрізнитися від значень, які ті самі слова мають в інших контекстах і в повсякденній мові. Термінологія — це дисципліна, яка вивчає, серед іншого, розвиток таких термінів та їхні взаємозв'язки в рамках спеціалізованої області. Термінологія відрізняється від лексикографії, оскільки вивчає поняття, концептуальні системи та їх позначки (терміни), тоді як лексикографія вивчає слова та їх значення.

Термінологія — це дисципліна, яка систематично вивчає «маркування або позначення понять», що стосуються однієї чи кількох предметних галузей чи сфер людської діяльності. Це робиться шляхом дослідження та аналізу термінів у контексті з метою документування та сприяння послідовному використанню. Термінологія може бути обмежена однією чи декількома мовами (наприклад, «багатомовна термінологія» та «двомовна термінологія») або може мати міждисциплінарну спрямованість на використання термінів у різних галузях [1].

Термінологія — розділ мовознавства, що вивчає спеціальну лексику.

Основними об'єктами термінологічних досліджень є спеціальні лексичні одиниці (або спеціальні лексеми), насамперед терміни. Вони аналізуються з точки зору походження, формальної структури, значень, а також функціональних особливостей. Терміни використовуються для позначення понять, тому термінознавство також займається формуванням і

розвитком понять, а також принципами виявлення існуючих зв'язків між поняттями та класифікації понять; також із принципами визначення понять та оцінки існуючих визначень. Враховуючи той факт, що характеристики та функціонування терміна значною мірою залежать від його лексичного оточення, сьогодні прийнято вважати основним об'єктом термінологічної науки не окремі терміни, а скоріше всю термінологію, яка використовується в певній галузі знань (також називається предметною галуззю).

Термінологічні дослідження розпочалися сімдесят років тому і були особливо плідними в останні сорок років. Тоді були виділені та досліджені основні типи спеціальних лексичних одиниць, такі як власне терміни, номени, терміноїди, прототерміни, претерми та квазітерміни.

Номен, або номенклатурна одиниця, — назва окремого поняття або певної одиниці масового виробництва, наприклад: Canon 550D; UA-24; тощо

Терміноїди, або жаргонізми, — це спеціальні лексичні одиниці, які використовуються для найменування абсолютно нових явищ, поняття яких не тлумачаться однозначно. Наприклад: День лосося, мишача картопля тощо.

Прототерміни - це спеціальні лексеми, що з'явилися і використовувалися в донаукові часи.

Претерми — це особлива група лексем, яка представлена спеціальними лексичними одиницями, що використовуються як терміни для найменування нових наукових понять. Вони представлені широкою описовою схемою, наприклад: реінжиніринг бізнес-процесів, управління шляхом пересування тощо [11].

Розроблено основні принципи термінологічної роботи, описано та проаналізовано термінології провідних європейських мов, що належать до багатьох предметних галузей. Слід зазначити, що в колишньому СРСР термінологічні дослідження проводилися особливо широко: якщо в 1940-х рр. було успішно захищено лише чотири термінологічні дисертації, то в 1950-х рр. таких дисертацій було 50, у 1960-х рр. їх кількість досягла 231, у 1950-х рр. 1970-ті – 463 і 1980-ті – 1110.

У результаті розвитку та спеціалізації термінознавства деякі галузі термінознавства – такі як типологічне термінознавство, семасіологічне термінознавство, термінологічна дериватологія, порівняльне термінознавство, термінографія, функціональне термінознавство, когнітивне термінознавство, історичне термінознавство та деякі галузеві термінологічні науки – набули статусу самостійних наукових дисциплін.

З точки зору перекладу як діяльності, термінологія розуміється як інструмент для перекладу. Термінологічні ресурси надають перекладачам інформацію, необхідну для вирішення їхніх сумнівів, тобто знайти еквівалент у мові перекладу, дізнатися значення терміна мовою оригіналу або вибрати найкращий варіант серед кількох альтернативних термінів.

Але крім своєї інструментальної функції, термінологія також служить перекладачам як засіб для отримання знань про спеціальну область. Терміни будь-якої спеціальності, пов'язані між собою різними типами зв'язків (причинно-наслідковими, частина-ціле, передне-заднє, матеріал-об'єкт, функція-інструмент тощо), становлять структури знань. Таким чином, знання термінології галузі передбачає набуття знань про неї. У цьому сенсі термінологія виконує метакогнітивну функцію, оскільки вона допомагає перекладачам упорядкувати свої знання з предмету та надає їм лексичні одиниці (терміни), щоб адекватно виражати спеціалізовані одиниці знань у галузі.

У зв'язку між термінологією та перекладом можна розрізнити дві ситуації, що передбачають два різні типи потреб. З одного боку, термінологічні вимоги будь-якого перекладу (термінологія в перекладі), а з іншого – термінологічні потреби перекладачів (термінологія для перекладу).

У першому випадку термінологічна робота, яку має виконувати перекладач, є спеціальною термінологією, тоді як у другому мета полягає в розробці глосаріїв, корисних для перекладачів, а метод полягає в систематичній термінологічній роботі.

Під час перекладу перекладачі стикаються з різноманітними проблемами, пов'язаними або з текстом, що перекладається, або з різними контекстами створення та сприйняття оригіналу та перекладеного тексту, серед яких лише деякі з них – термінологічні проблеми. Перекладачі повинні розпізнавати, коли проблема пов'язана з термінологією, щоб вирішити її термінологічним методом.

Проблема перекладу є термінологічною лише тоді, коли вона стосується термінів, тобто лексичних одиниць із точним значенням у даній спеціальній галузі. Термінологічна проблема може бути пов'язана з розумінням терміна та прагматичними властивостями терміна в оригінальному тексті або з пошуком еквівалентів.

Щоб вирішити проблеми, що виникають під час розуміння вихідного тексту, перекладачі використовують довідники, щоб дізнатися значення одиниць або їх граматичні та прагматичні умови вживання. Ці довідники часто зводяться до одномовних спеціалізованих словників мовою оригіналу або двомовних і багатомовних термінологічних баз даних. Перекладачі сподіваються знайти інформацію, необхідну для повного розуміння тексту для перекладу, а також можуть проконсультуватися з експертами, які володіють мовою оригіналу.

На етапі перекладу перекладачі повинні фундаментально вирішити проблеми еквівалентності, тобто знайти еквівалент або вибрати найбільш відповідний еквівалент. На відміну від логіки перекладу, вирішення термінологічних проблем полягає не в пошуку стратегії забезпечення еквівалентності, а в пошуку еквівалентного терміна.

У деяких випадках термінологічні ресурси не вирішують сумнівів перекладачів. Іноді це пов'язано з відсутністю довідкової термінології мовою перекладу, але найчастіше причиною є відсутність оновлених глосаріїв або їх невідповідність конкретним потребам перекладу.

Серед проблем, викликаних відсутністю термінології, які довідники залишили невирішеними, можна знайти такі випадки, пов'язані з цільовою мовою:

- Знайти лексикалізовану одиницю (термін) неможливо, оскільки спеціалісти не використовують цю мову для спілкування на тему.
- Немає лексикалізованої одиниці, яка б задовільна з лінгвістичної точки зору, оскільки спеціалісти систематично використовують запозичення.
- Не існує стандартної одиниці, узгодженої фахівцями або схваленої органами стандартизації чи нормалізації.

У пошуках еквівалентів перекладачі виходять, принаймні в принципі, з припущення, що всі термінологічні одиниці вихідного тексту матимуть еквівалентну термінологічну одиницю в мові перекладу. Якщо пошук невдалий і еквівалент не знайдено (така ситуація виникає лише тоді, коли тема, яка розглядається, ніколи не розглядалася цільовою мовою), перекладачі можуть запропонувати рішення, тобто новий термін, який має бути відповідним чином підтверджений за допомогою виноски.

Зрозуміло, що для того, щоб мати можливість запропонувати термін, перекладачі повинні мати глибокі знання з лексичної морфології, лексикології, соціолінгвістики та прагматики. Крім того, потрібна певна доцільність використання запропонованого терміну.

Стикаючись із термінологічною проблемою, перекладачі можуть прийняти чотири різні ступені залучення термінології.

На першому рівні залучення, щоб вирішити термінологічну проблему, перекладачі в основному звертаються до словників і спеціалізованих баз даних, а якщо не можуть знайти рішення, вдаються до термінологічних консультацій. Якщо проблему не вирішено, перекладачі можуть просто написати оригінальний термін у лапках або пояснити концепцію через перефраз. На цьому першому рівні перекладачі абсолютно пасивні щодо термінології, оскільки їм потрібні лише списки консультаційних центрів,

банки даних і спеціалізовані словники, а також відповідна підготовка для належного ознайомлення з ними.

Другий рівень залучення термінології виникає, коли перекладачі не можуть знайти офіційне вирішення термінологічної проблеми та спираються на свою загальну лінгвістичну компетенцію, щоб заповнити прогалину неологічним терміном, який має бути задокументований у примітці. Таким чином, процес перекладу розблоковується, пропонуючи добре сформовану одиницю цільовою мовою. Як і на першому рівні, перекладач у цьому випадку не бере участі в термінологічній роботі, оскільки до вирішення термінологічної проблеми підходять з логіки лексикології, а не термінології.

Саме на третьому рівні залученості, щоб знайти еквівалент, перекладач діє як термінолог з методологічної точки зору: як тільки проблема знаходиться в концептуальній структурі галузі, термінологічна прогалина заповнюється за допомогою пропозиції нового терміну, яка зроблена на основі спостереження за закономірностями термінотворення в галузі спеціальності та розмірковування щодо доцільності його використання. У цьому випадку перекладач починає проявляти мінімальну термінологічну активність і виконує роль термінолога.

На четвертому рівні залучення перекладачі вирішують термінологічні проблеми та покривають прогалини в назві, залучаючи термінологічну інформацію зі своїх власних баз даних, яка містить терміни, а також пропозиції термінів із попередніх перекладів. Крім того, на цьому рівні перекладачі редагують терміни в глосарії, щоб він міг бути корисним іншим перекладачам, які працюють над тією ж темою. Роблячи це, перекладач діє як систематичний термінолог і повинен знати правильну методологію систематичного одномовного та багатомовного термінологічного пошуку [3].

Щоб мати змогу діяти як систематичний термінолог, перекладачі також повинні вивчити деякі основні принципи термінології, як-от:

– Термінологію не слід плутати з перекладом; термінологічна робота полягає в пошуку термінологічних еквівалентів (тобто лексичних одиниць, які використовуються експертами в цільовій мові).

– Також не слід плутати термінологію з систематичною неологічною роботою. Неологізми вживаються тоді, коли вичерпано всі можливості знайти реальний термін.

– Терміни є лексичними одиницями мов, тому слід дотримуватися правил лексичного утворення та тенденцій сполучення слів у дискурсі.

– Терміни є неподільними одиницями за формою та змістом; таким чином, терміни не можуть бути зведені ні до поняття, незалежно від його форми в конкретній мові, ні до позначення, відокремленого від його змісту.

– Форма і зміст термінологічних одиниць є подвійно систематичними: передусім щодо загальної мови, а точніше, щодо галузі знань, до якої вони належать.

– Форма і зміст терміна є тематично визначеними; отже, лексична одиниця є терміном, лише якщо вона пов'язана зі сферою знань.

– Усі термінологічні дані повинні мати реальне джерело. Це означає, що терміни в одномовних термінологічних роботах зібрані з реального спеціалізованого дискурсу, створеного експертами; у разі неологічної пропозиції джерелом є автор, який пропонує неологізм.

Отже, можемо зробити висновок, що терміносистема – це складне явище, що досліджується вже більше 70 років та продовжує активно вивчатись провідними вченими світу. Ця тема надзвичайно важлива для перекладу в цілому, але, особливо необхідна, під час перекладу текстів науко-технічного жанру.

1.3. Поняття «термін» та способи його адекватного перекладу

Сьогодні світ розвивається дуже швидко. Наука та техніка породжують безліч нових термінів щодня. Головне завдання термінології та термінознавства як науки, що вивчає спеціальну лексику з погляду її типології, форми, походження, створення чи функціонування посідає одне з найважливіших місць в лінгвістиці. Відповідно до Б. Н. Головіна, термінологія – це співвіднесена з професійною сферою діяльності (областю знання, техніки, управління, культури) сукупність термінів, пов'язаних один з одним на понятійному, лексико-семантичному, словотвірному та граматичному рівнях.

Найбільші внески у розвиток та вичення термінів та термінології в українській лінгвістиці зробили Т. Кияк, Л. Томіленко, Ф. Калинович, А. Носова та інші видатні вчені. На їх думку, основним елементом термінології виступає термін. Також, більшість вчених прийшли до згоди, що термінологічність – це одна з найважливіших рис наукового тексту.

В основі кожного терміна обов'язково лежить визначення, тобто, дефініція, яку він позначає. Тому, термін – це точна і, в той же час, стисла характеристика предмета чи явища. Кожна галузь науки має власні терміни, які й складають термінологічну базу тієї чи іншої науки.

Слово «термін» походить від латинського «terminus», що означає «кінець, межа, закінчення». У часи Середньовіччя, це слово отримало взагалі інше значення. У цей час люди розуміли це слово, як «визначення, позначення», а в давньофранцузькій мові, «terme» взагалі означало «слово». На думку У. Літре, О. Блоха, В. фон Вартбурга, П. Роберта, саме вона породило у французькій мові слово «terme», що сьогодні ми всі знаємо, як термін. У свою чергу, англійська мова запозичила слово «term» у своїх сусідів французів [9].

Аналізуючи праці відомих лінгвістів України та світу загалом, які присвятили свої життя вивченню термінології, можна зрозуміти, що визначення слова «термін» змінювалося всю історію його вивчення. Існують

різні дефініції цього поняття, не дивлячись на те, що загалом слово є дуже зрозумілим та, на перший погляд, не викликає ніяких складнощів.

Наприклад, О. Д. Пономарів дає таке визначення: «Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» [13, с.112].

А. Я. Коваленко, в свою чергу, зазначає: «Термін – це емоційно-нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [5, с.290].

Також, можна звернутися до короткого тлумачного словника який дає таке визначення: «Термін (лат. terminus «границя, кінець, межа») – це спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в певній професійній сфері і застосовується в особливих умовах. Термін представляє собою словесне означення поняття, яке входить в систему понять певної області професійних знань.

М. І. Мостовий вважає, що термін – це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовне закріпленням значенням, що відбиває одне поняття у спеціалізованій галузі знання чи виробництва.

В. І. Карабан визначає термін, як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки, також науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів. [3, с.303]

Багато вчених працювали над тим, щоб терміни можливо було класифікувати за якимись певними ознаками. М. І. Мостовий поділяє терміни на номенклатуру та професіоналізми.

Номенклатура – це сукупність спеціальних термінів-назв, які вживаються в окремій галузі. Також, деякі вчені зазначали, що номенклатура – це система повністю абстрактних та умовних символів, єдине призначення яких – це давати максимально зручні засоби для визначення предметів або

речей, без прямого відношення до потреб теоретичної думки, яка оперує цими речами.

Професіоналізми – це дублети науково-технічних термів, вони визначають спеціальні поняття, знаряддя чи продукти праці, процеси чи ремесла. Вони мають чіткий місцевий характер, та мають певну емоційну забарвленість.

Пізніше вчені починають висувати певні вимоги до термінів, наприклад: кратність, однозначність, вмотивованість, простота, погодження з іншими термінами, системність та перевага термінів рідної мови, над термінами, які були запозичені з інших мов.

Також існує класифікація термів, яку запропонував український лінгвіст А. Я. Коваленко, він поділяє терміни відповідно до їх будови:

1. Прості, які складаються з одного слова, наприклад: *accelerator* – педаль газу, *indicators* – показники повороту;
2. Складні, що складаються з двох слів та пишуться окремо або через дефіс, наприклад: *steering wheel* – кермо, *break-light* – стоп-сигнал;
3. Терміни-словосполучення, які складаються із декількох слів, наприклад: *rear view mirror* – дзеркало заднього виду, *windscreen wiper* – склоочисники.

У свою чергу терміни-словосполучення поділяють ще на три різновиди:

1. Перший різновид – це терміни-словосполучення, компоненти яких – це самостійні слова, які можуть вживатися окремо, наприклад: *break-gear* – гальмівна система, де *break* – гальма, а *gear* – це механізм, шестерня, передача;
2. Другий вид – це терміни-словосполучення, де одне слово є загальноживаним, а інше – вузькоспеціалізоване. Наприклад: *manual transmission* – механічна коробка передач, де *manual* – це ручний, механічний, а *transmission* – трансмісія, передача, переключення.

3. До третього типу термінів-словосполучень відносять терміни, які складаються з двох і більше слів, кожне з яких є загальноживаним окремо, але при поєднанні, вони утворюють термін, наприклад: *line wire* – дріт під напругою, де *line* – лінія, риска, рядок, а *wire* – це провід, дріт [5].

Також деякі дослідники поділяють терміни на:

1. Терміни-слова, які виражаються одним єдиним словом, наприклад: *speed* – швидкість, *speedometer* – спідометр;

2. Терміни-словосполучення, що складаються з двох слів та пишуться, найчастіше, через дефіс або окремо, наприклад: *shock wave* – ударна хвиля, *oil gauge* – масляний манометр;

3. Багатокомпонентні терміни, які містять в собі три, чотири і більше слів і утворюють якість певне поняття. Кількість таких термінів дуже обмежена і вживаються вони надто рідко, наприклад: *cigarette lighter knob* – кнопка прикурювача, *child safety seat* – дитяче крісло.

Також багато вчених досліджувало поділ термінів стосовно їх сфери застосування або певними особливостями об'єктів, до яких застосовується той чи інший термін:

1) Загальнонаукові терміни. Легко зрозуміти, що вони використовуються найчастіше. Вони утворюють загальний словниковий фонд всіх наук, які вивчає людство. Ці терміни притаманні різноманітним областям дослідження та є певною базою наукового стилю. До загальнонаукових термінів можна віднести: експеримент, еквівалент, теза, наука.

2) Якщо є загальнонаукові терміни, відповідно, існують і вузькоспеціальні терміни, які використовуються лише в певних галузях нашого життя. Такі терміни підкреслюють певну галузь і є її маркерами, наприклад: *обставина*, *дієслово*, *філолог* – маркери лінгвістики; *вал*, *кардан*, *колінвал* – це слова, які притаманні в більшій мірі лише автомобілебудівній галузі.

3) Терміни-аббревіатури або скорочення, як і завжди, є важливими і невід'ємними частинами будь-яких досліджень. Без цих термінів неможливо уявити ніяку науку. Вони допомагають та спрощують життя людям, які займаються тією чи іншою сферою. За допомогою декількох букв ми можемо передати величезне поняття чи термін, що суттєво полегшує комунікацію, наприклад: 4WD (4 Wheel Drive) – автомобіль з чотирма ведучими колесами; ABS (Antiblocker System) – антиблокувальна система гальм, що запобігає блокуванню коліс при гальмуванні автомобіля, що зберігає його курсову стійкість і керованість; BA (Brake Assist) – система допомоги водієві при екстремому гальмуванні.

Ще одним способом поділу термінів є походженням. Такий спосіб не надто розповсюджений і деякі науковці ставляться до нього скептично, але на нашу увагу він абсолютно точно заслуговує. За своїм походженням терміни можна поділити на:

1) Корінний лексичний фонд мови або, як його ще називають, питомим. Це терміни, які належать лише одній певній мові і є її надбанням за роки існування. Такі слова складають найбільшу частину не лише термінів, а й всієї лексичної бази тієї чи іншої мови. Наприклад, до корінного лексичного фонду української мови входить близько 90% усіх її слів.

2) Інтернаціоналізми – це слова або терміни, які належать до лексичного фонду великої кількості мов. Такі слова найчастіше мають схожі звучання в абсолютно різних і ніяк не схожих мовах. Такі терміни найчастіше описують певні винаходи чи поняття, які є цілком зрозумілими або звичними для народів всього світу, тому і не потребують створення іншої назви для позначення того чи іншого поняття.

3) Неологізми – це новоутворені слова або запозичені лексичні одиниці, що позначають нові поняття. Їх виникнення, в основному,

пов'язане з розвитком науки та технологічного прогресу, що, в свою чергу, призводить до необхідності утворення нових понять для позначення винаходів людства. Велика частина, які утворені для позначення технічних або наукових термінів, з часом, переходять до загальноновживаного переліку слів.

1.4. Типи термінів та особливості їхнього формування

Англійська науково термінологія має велику кількість складних термінів або як їй ще одна назва – багатоконпонентні терміни. Отже, багатоконпонентні терміни – це терміни, що складаються з двох або більше слів та мають ядро (основне слово) та залежні слова (одне або декілька).

Дуже часто при перекладі всі елементи терміну отримують еквівалентний переклад, наприклад: brake pedal – педаль газу;

Іноді термін перекладається без відповідника, так як наприклад: thickness gauge – товщинометр; чи наприклад: sound pressure level meter – шумомір;

Також можна зазначити, що існують терміни, де певні слова набувають взагалі не властивого їм значення, наприклад: calf-dozer – бульдозер маленького розміру. Тут важливо відмітити, що calf не вживається в сенсі теляти чи дитини ссавця, а просто вказує на невеликі розміри бульдозера.

Більшість термінів мають двокомпонентний склад, тобто складаються з двох слів.

1) Один компонент – це речовина або матеріал, а другий компонент – це предмет, тоді ми перекладаємо цей термін відповідно до схеми: прикметник + іменник (leather interior – шкіряний салон);

2) Один компонент означає предмет, а другий – це предмет, який має певний вплив на перший предмет: іменник у називному

відмінку (другий елемент) + іменник у родовому відмінку (перший елемент) (water classifier – класифікатор води);

3) Перший компонент – це предмет, а другий – невід’ємну властивість цього предмета (масу, площу, довжину, ширину та ін.), то в перекладі ми отримуємо другий компонент в називному відмінку, а перший компонент – в родовому відмінку (engine weight – маса двигуна).

4) Перший компонент – це предмет, а другий – це дія, яка направлена на предмет, то в такому випадку при перекладі на українські мову ми використовуємо таку формулу: іменник у називному відмінку (другий елемент) + іменник у родовому відмінку (перший елемент). Наприклад: stick deflection – відхилення ручки.

5) Перший компонент – це предмет, а другий – це дія, яка виконується за допомогою цього предмета, то ми маємо декілька рівнозначних форм, наприклад: 1) іменник у називному відмінку (другий елемент) + іменник у родовому відмінку (перший елемент); 2) іменник у називному відмінку (другий елемент) + іменник в орудному або місцевому відмінку (перший елемент). Наприклад: rocket braking – гальмування за допомогою ракетного двигуна; water treatment – обробка водою.

6) Термін, коли перший компонент – це, водночас, і частина другого компонента, тоді ми перекладаємо так: прикметник (перший елемент) + іменник (другий елемент), наприклад: output shaft – вихідний вал.

7) Термін є оберненим до пункту №6, тобто вже другий компонент є частиною першого, тоді використовується формула: іменник у називному відмінку (другий елемент) + іменник у родовому відмінку (другий елемент), наприклад: piston ring – кільце поршня.

Отже, можна підсумувати, що існує безліч способів поділу термінів, над якими працювали сотні науковців з різних куточків світу. Також було досліджено особливості формування складних термінів, особливо, двокомпонентних, які є найпоширенішими у науково-технічних текстах.

1.5. Способи адекватної передачі різних типів термінології при перекладі

Перекладацькі трансформації – це прийоми перекладу, які можуть використовуватись при перекладі різноманітних текстів, тоді, коли словесні відповідники відсутні чи не можуть бути використані в певному контексті.

О. Селіванова зазначає, що перекладацькі трансформації – це прийоми перекладу, що передбачають процедуру перетворення з метою переходу від одиниць оригінального тексту до одиниць перекладу.

За характером перетворення, вчені виокремлюють: лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні. Завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому в ході процесу перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна. Розглянемо лексичні прийоми перекладу термінів [7].

Одним з найпростіших способів перекладу терміна є прийом *транскодування*. Транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом є винятком у практиці технічного перекладу: *container* – *контейнер*; *terminal* – *термінал*; *spreader* – *спредер*.

При перекладі способом транслітерації не слід забувати й про «хибних друзів перекладача», транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до жахливих помилок і дуже часто невдало передає сенс тексту оригіналу.

Терміни також підлягають ще одному лексичному прийому перекладу – *калькуванню* – передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли

складові частини слова (морфєми) чи фрази (лексєми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів, наприклад: *closed ventilate container* – *закритий вентиляований контейнер*; *general terms of sale and delivery* – *загальні умови продажу і поставки*.

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є інші прийоми перекладу.

Перекладач, який працює з текстами автомобільної галузі, повинен орієнтуватися в цій тематиці та володіти термінами і поняттями цієї сфери; слід уникати «хибно орієнтуючих» термінів та якомога детальніше вивчати кожен термін та його значення; не допускати довільного скорочення термінів; не варто шукати іншомовне слово, якщо в рідній мові вже функціонує лексична одиниця з тим самим значенням; термінологічні лакуни (прогалини) варто заповнювати інтернаціоналізмами; у перекладі повинні використовуватися терміни, що встановлені відповідними державними стандартами; якщо в тексті зустрічається термін-неологізм, перекладач повинен сам підібрати еквівалент, використовуючи довідкову літературу, або проконсультуватися з фахівцем, в окремих випадках термін можна перекласти описово, методом калькування, транскрипції тощо.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи усе вище сказане, констатуємо, що співвідношення між перекладом і термінологією розглядалося різними авторами як у галузі перекладознавства, так і в галузі термінологознавства. З точки зору перекладу, термін стає інструментом для вирішення конкретних проблем, тоді як у перекладених текстах певної галузі такого терміну просто може не бути.

У цьому розділі було детально описано та досліджено зв'язок між перекладом і термінологією з точки зору спеціалізованого перекладу та проаналізовано термінологічні проблеми, з якими стикаються перекладачі, а також найбільш прийнятні стратегії та ресурси для їх вирішення.

Стосовно термінів, ми можемо констатувати, що термін – це надзвичайно складна та дискусійна мовна одиниця. З огляду на це, в лінгвістиці існує значна кількість різноманітних досліджень, які проводились для підтвердження тієї чи іншої теорії.

У своїй роботі, попри значне розмаїття наукового трактування поняття «термін», ми беремо за основу визначення В. Карабан, який визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Він зазначає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів.

При всій відмінності й багатогранності сучасних галузей наукового знання і властивих їм понять існує ряд спільних ознак, які визначають суть терміна як особливої мовної одиниці. Серед основних ознак терміна (або вимог, які висуваються до термінів) можна зазначити такі: системність, наявність дефініції, точність, стислість, однозначність, відсутність синонімів, експресивна нейтральність, милозвучність.

Переклад термінів – це дуже важка та кропітка робота, яка потребує багато зусиль на часу на дослідження. Перекладач, який займається термінами, повинен чітко та впевнено орієнтуватись в тексті перекладу та темі, якою він займається. Тому перекладачі істотно впливають на появу нових термінів чи модернізацію вже існуючих. Якщо перекладач зустрічає абсолютно новий термін, він повинен обирати серед безлічі ймовірних варіантів один найкращий, який лаконічно та зрозуміло передає значення слова в тексті оригіналі. Переклад термінів, також, утворює значну кількість неологізмів, які мають тенденцію до збільшення.

РОЗДІЛ II. СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ТЕРМІНОЛОГІЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Автомобілебудування в сучасному світі – це постійний розвиток, руху вперед. Щодня в цій галузі створюється щось нове, досліджуються певні прилади, випробовуються нові функції. Усе це забезпечує нас десятками нових слів, термінів, скорочень та аббревіатур, які мають свій певний вплив на мову, яку дуже влучно описав академік І. К. Білодід, як своєрідний барометр суспільного розвитку.

Тому в цьому розділі ми розглянемо традиційні способи утворення слів в українській, англійській та німецькій мовах, які постійно поповнюють нашу мову та розвивають її. Для творення автомобільних термінів, як більшості інших існують лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні способи.

2.1 Способи формування термінів у автомобільній галузі

2.1.1 Українською мовою

Лексико-семантичний спосіб – це термінологізування слів загального вживання. Термінологізування – це один із важливих шляхів формування українських терміносистем, суть якого полягає в поняттєво-термінологічній спеціалізації семантики мовної одиниці, унаслідок чого вона набуває ознак терміну й відповідає вимогам до нього, а також займає своє місце в терміносистемі, вибудовує певні відношення з іншими її складниками. [8]

Це визначення дає нам розуміння цього процесу і пояснює, як слово, яке ми звикли вживати в повсякденному житті, може бути вузькоспеціалізованим терміном, наприклад: міст – це споруда, призначена для руху через річку, яр та інші перешкоди; але, якщо ми будемо говорити про автомобільну галузь, то

побачимо, що міст – це конструктивний елемент автомобіля, що з'єднує між собою колеса однієї осі, слугує для підтримання рами та кузова автомобіля.

Історично, термінологізування вдало пояснює В. П. Даниленко, який зазначає, що більшість наукових понять формуються на основі узагальнень, які людство отримує у процесі практичного пізнання світу, в плоскості мови. У лінгвістиці це звичайно призводить до ускладнення семантики певного слова. І тому зараз ми можемо спостерігати достатню кількість омонімів в українській мові, знову ж повертаємось до вже відомого слова «міст», яке має два абсолютно різні значення.

Наступний спосіб – це морфологічний. Розрізняють продування термінів за допомогою суфіксів, основ, префіксів, префіксів і суфіксів (змішаний спосіб), або інколи, навіть, поєднання цілих слів. Найбільш популярний спосіб творення термінів за допомогою суфіксів та префіксів (за-, пере-, роз-, -ован-, -очн-, -увальн-, -увач-). Вони утворюють назви процесів, певні ознаки предметів, назви конкретних предметів чи осіб.

Також можна виділити продукування термінів за допомогою складання основ або цілих слів. Це стало особливо затребуваним в останній час, коли нам потрібно висловити певні дві чи більше ідей в одному слові, наприклад: пінобетон чи збірно-розбірний.

І, звичайно ж, куди без аббревіатур. Як зазначалось раніше, аббревіатури – це невід'ємна частина наукової діяльності. Вони допомагають нам не лише передавати ті чи інші терміни, а й допомагають нам стисло виражати думки, описувати різні процеси. Процес створення аббревіатур зараз набуває найбільшого розвитку в своїй історії. Сьогодні спонукає людей до створення чогось нового, що обов'язково повинно мати назву, але ці назви стають все більшими, за рахунок об'єднання основ слів в одні величезні терміни. Це вимагає хоча б якимось їх полегшити для сприйняття та використання. Аббревіатура – це ідеальний помічник.

Найчастішими є ініціальні аббревіатури та аббревіатури, які поєднують цифри та букви:

- 1) Ініціальні – ЗАЗ (Запорізький автомобільний завод);
- 2) Поєднання цифр та букв – КрАЗ-260 (Кременчуцький автомобільний завод 260 (вантажівка)).

Синтаксичний спосіб – це спосіб складання слів та словосполучень в одне ціле. Складна система створення слів та визначень робить цей спосіб одним з найважливіших в системі термінотворення. Терміни-словосполучення – чудовий спосіб передавати приналежність того чи іншого слова чи словосполучення до певного класифікаційного ряду. Утворення таких словосполучень найчастіше відбувається за допомогою підрядної залежності одного слова від іншого, наприклад: масло для двигуна внутрішнього згорання, дискові гальма, важіль зміни передач, двигун склоочисників.

Найчастіше в автомобілебудівній галузі зустрічаються двокомпонентні та трикомпонентні терміни, але іноді можна зустріти терміни, які складаються і з більшої кількості слів. Для систематизації всіх термінів, вчені розробили структурні моделі:

- 1) Ім. + Ім. – генератор поясу, редуктор мосту;
- 2) Пр. + Ім. – дискові гальма, колінчатий вал;
- 3) Ім. + прийменник + Ім. – перевірка на герметичність, тиск в шинах;
- 4) Ім. + Ім. + Ім. – дзвін бокового підшипника, важіль перемикачів передач;
- 5) Ім. + Пр. + Ім. – дзеркало заднього виду;
- 6) Пр. + Ім. + Ім. – планетарні шестерні передач;
- 7) Пр. + Пр. + Ім. – передні гальмівні колодки;
- 8) Ім. + Ім. + прийменник + Ім. – помилка відповіді в системі;

Всі ці терміни складаються, як ми бачимо, з двох або трьох слів. Але існують терміни і на більшу кількість складових. Такі терміни найбільш популярні у будівельній галузі, наприклад: цвяхозабивний пневматичний пістолет для механізованого забивання розсипних сталевих цвяхів у дерев'яній конструкції у вертикальному напрямі при виготовленні панелей

дерев'яних стандартних будинків, щитів дерев'яної тари і опалубки. Це чудовий приклад того, як не слід застосовувати термінотворення. Термін повинен бути не лише зрозумілим та інформативним, а ще й лаконічним.

2.1.2 Англійською мовою

Тепер, коли ми розглянули термінотворення українською мовою, потрібно зрозуміти ще й особливості цього процесу в англійській мові. Так само як і в українській мові, англійська має такі ж структурні моделі:

- 1) N. + N. – gear shaft;
- 2) Adj. + N. – brake pads;
- 3) N. + prep. + N. – check for leaks;
- 4) N. + N. + N. – oil pump section;
- 5) Adj. + Adj. + N. – front brake pads;
- 6) Adj. + N. + prep. + N. – top part of the crankshaft.

Найскладнішим елементом перекладу термінів в англійській мові є аббревіатури. У цій мові дуже поширеним є ситуація, коли одна аббревіатура може позначати два, три і більше термінів у різних галузях, наприклад широко відома аббревіатура CV, яка присутня в дуже багатьох галузях в англійській мові, наприклад:

- 1) CV – curriculum vitae – резюме;
- 2) CV – cylinder vehicle – циліндровий транспортний засіб;
- 3) CV – commercial vehicle – комерційний транспорт;
- 4) CV – character voice – японські актори озвучування.

Якщо говорити про методи термінотворення, то морфологічний – це найпопулярніший в англійській мові. Найбільш вживаними є афіксація та префіксація. У більшості випадків це віддієслівне термінотворення, коли до дієслова додається закінчення, наприклад:

- 1) Clean + er = cleaner;

- 2) Compress + ion = compression;
- 3) Generate + or = generator;
- 4) Balance + ing = balancing;
- 5) Adjust + ment = adjustment;

Також часто використовуються префікси, наприклад:

- 1) Anti + freeze = antifreeze;
- 2) Inter + act = interact;
- 3) Trans + formation = transformation;
- 4) Dis + connection = disconnection;
- 5) Re + cover = recover.

Наступний за популярністю і практичністю є словоскладання:

- 1) N. + N. = piston group;
- 2) Adj. + N. = front suspension;
- 3) V. + Adj. = standstill;
- 4) Adv. + N. = off-road.

Наступний спосіб – це семантичний. Семантичний спосіб утворення термінів означає, що слово піддається певним семантичним змінам або може набути певних граматичних чи лексичних ознак, які не були притаманні цьому слову раніше.

Чудовим прикладом слугує слово *roof*, тобто дах. Усесвітньо відомий словник “Cambridge Dictionary” дає нам таке визначення цього слова: “the covering that forms the top of a building, vehicle, etc.” [52]. У перекладі це звучить так, що дах – це накриття, що слугує верхівкою будівлі, автомобіля чи чогось іншого. Якщо ми знайдемо значення слова *roof* в англійській автомобільній термінології, то побачимо таке визначення: “Roof is the top of the vehicle, its covering serving for protection against the atmospheric phenomena and other foreign objects.” Якщо перекласти це визначення, то ми побачимо, що дах – це верхівка автомобіля, що слугує накриттям для захисту від атмосферних явищ чи інших сторонніх об’єктів. У цьому випадку семантична зміна виражається у доповненні та конкретизації значення відповідно до сфери застосування.

Також, не останню роль в утворенні термінів відіграють запозичення. Через свою географічну близькість та тісні історичні події, Франція та Англія завжди були поруч. Це не могло не залишити сліду і в мові. Англійська мова дуже залежна від французьких слів. Французькі слова всюди, кожен англієць використовує їх щодня і цього, навіть, не помічає. Але це дуже цікавий процес з погляду лінгвістики, який намагалися дослідити найвидатніші вчені цієї галузі.

Автомобільна галузь, як і безліч інших не залишилась без французького сліду. Яскравий приклад – це *bonnet* та *longeron*, що перекладаються як капот та, відповідно, лонжерон. Ці слова не лише зберегли написання, а й в більшості випадків зберігають французьку вимову.

Отже, ми може підсумувати, що більшість мов світу пов'язані між собою тісними тенетами та чудово доповнюють одна одну. Також, можна засвоїти, що всі способи термінотворення важливі та актуальні. Кожен спосіб має свої певні особливості та переваги, та лише разом вони створюють повну картину такого процесу як термінотворення.

2.1.3 Німецькою мовою

І нарешті, знаючи достатньо про процес утворення термінів в українській та англійській мовах, можемо перейти до розгляду цієї важливої теми і у німецькій мові. Так само, як і у двох попередніх мовах, німецька має подібні способи утворення термінів, єдиною відмінністю є те, що більшість цих слів об'єднуються в одне слово та, як нам відомо, всі іменники пишуться з великої літери:

- 1) S. + S. – Getriebewelle;
- 2) Adj. + S. – Bremsbeläge;
- 3) S. + S. + S. – Ölpumpenabschnitt;
- 4) Adj. + Adj. + S. – Bremsbeläge vorn;

5) Adj. + S. + präp. + S. – oberer Teil der Kurbelwelle.

Також надзвичайну складність викликають аббревіатури. Так само, як і в англійській мові, німецькі аббревіатури можуть мати декілька абсолютно різних значень, які взагалі між собою не пов'язані, наприклад: аббревіатура *MSR* може мати два кардинально різні значення: 1) *Motor Schleppmoment Regelung*, тобто система контролю за гальмуванням двигуна; і також 2) *Mess-, Steuer- und Regeltechnik*, що означає техніка вимірювання, контролю та регулювання.

Абсолютно відмінним від англійської та української мов є два явища, притаманних німецькій мові: 1) звуко-цифрові терміни-аббревіатури та 2) терміни-аббревіатури з частко-скороченими частинами.

Звуко-цифрові терміни-аббревіатури – це звуко-цифрові або буквено-цифрові терміни. Їх існує не дуже велика кількість, але все ж вони присутні в науково-технічних текстах автомобільної галузі, наприклад термін *3-t. (dreitürig)*, що означає *автомобіль з трьома дверима*.

Наступним цікавим явищем є утворення термінів з частково-скороченими частинами. Це слова, які утворюються з скороченого компонента або компонентів та цілої частини іншого слова, наприклад: *Kmstand (Kilometerstand)* – *пробіг автомобіля*, *eAussenspiegel* – *електродзеркало*, *eDach* – *електролюк*, *eFH – eFensterheber* – *електросклопідійомник*.

Також не можна забувати про морфологічні методи. Вони, як у двох попередніх мовах, у німецькій слугують не менш важливими. Найбільш вживаними, звичайно, є афіксація та префіксація. Це звичне явище для німецької мови, коли до дієслова додається закінчення, тобто: *Reinigen + er = Reineger*; *Generieren + or = Generator*.

Також часто використовуються префікси, наприклад: *Antiallergikum*, *Antibakterialwirkung*.

Невід'ємною частиною словотвору в німецькій мові є також і суфікси: *Schlaueheit*, *Menschentum*.

2.2. Лексичні трансформації при передачі термінів автомобільної галузі

У перекладознавстві слово «термін» означає різноманітні об'єкти та поняття, що стосуються різних галузей людського життя. Такі слова найчастіше використовуються людьми, які причетні до певної галузі чи сфери діяльності. Але, слід також пам'ятати, що деякі слова використовуються лише в якійсь певній науці чи сфері, наприклад: accord – акорд (музична сфера), phonetics – фонетика (лінгвістика). Також, важливо розуміти, що деякі терміни використовуються не лише в певній сфері зайнятості, а й в повсякденному житті, тому ми їх називаємо багатозначними. Такі терміни достатньо сильно погіршують життя сучасного перекладача. При перекладі цих слів, потрібно знайти не лише значення того чи іншого слова, а ще й зрозуміти, яке буде найкраще для перекладу, який виконує перекладач. Наприклад, звичайне, всім відоме слово bridge – міст, але це слово також має багато інших, більш вузьких значень:

- 1) Звичайно, міст – це споруда, яка призначена для руху через річку чи яр;
- 2) Міст – елемент автомобіля, який з'єднує два колеса;
- 3) Також, це слово означає гімнастичну вправу «Міст»;
- 4) Ще одне значення – це псевдодзеркальний цифровий фотоапарат;
- 5) Шаблон проектування;
- 6) Також це може бути адгезивний мостоподібний протез.

І ще приблизно десяток різних значень у різноманітних галузях нашого життя (електрика, стоматологія, гімнастика, фотографія, автомобілебудування, архітектура, математика, хімія і навіть географія (назва пагорбів)).

Щодо складних термінів, то ситуація дещо складніша. Такі словосполучення складаються з багатьох елементів. Найбільша складність

полягає в тому, що дуже часто елементи не відповідають своїм прямим значенням. Також слід пам'ятати, що термін в англійській мові дуже рідко відповідає прямому перекладу в українській мові, тому перекладач повинен чітко виокремити головне та залежні слова. Потім слід зрозуміти в якій послідовності перекладати залежні слова. І лише після цих кроків можна поєднувати всі ці слова в один термін. Також важливо зрозуміти, що найчастіше перекладений термін потрібно буде адаптувати до правил української мови, що може дещо змінити порядок слів чи можливо, навіть, якісь елементи терміну.

Сьогодні для творення термінів використовують чотири способи:

- 1) Вторинна номінація;
- 2) Словотвірний спосіб;
- 3) Синтаксичний спосіб;
- 4) Запозичення.

Найбільш вживаним є третій спосіб, тобто синтаксичний. Синтаксичний спосіб – це спосіб творення термінів, коли для позначення цього самого терміну використовуються самостійні та повнозначні слова. Терміни-словосполучення становлять понад 70% всіх термінів і, приблизно, 40% термінів в автомобілебудівній галузі. У сучасному світі синтаксичний спосіб є найпродуктивнішим і найзручнішим способом творення нових термінів.

Як було вже розглянуто раніше, існують різні моделі перекладу термінів. Нижче буде наведено найбільш вживані моделі перекладу двокомпонентних термінів:

- 1) (N + N) – disk brake – дискові гальма, disk brake slows down the rotation of the shaft – дискові гальма зменшують швидкість обертів вала;
- 2) (Adj + N) – manual transmission – механічна коробка передач, there are manual and automatic transmission system – існує механічна та автоматична коробка передач.

3) (P1 + N) – leaking shock – амортизатор, що протікає, the leaking shock should be replaced – амортизатор, що протікає повинен бути замінений.

Отже, ми розглянули декілька способі формування термінів у галузі перекладу науково-технічних текстів. Це допоможе розуміти загальну структуру термінів та як найкраще їх передавати мовою-перекладу.

2.3. Роль перекладацьких трансформацій при передачі термінології

Переклад термінів – це дуже складний процес. Він вимагає використання всіх наявних способів та знань, якими володіє перекладач. Тому проблема перекладацьких трансформацій є найважливішою у сучасному перекладознавстві. Щоб вірно передати ту чи іншу частину іншомовного тексту перекладачі дуже часто вдаються до різноманітних трансформацій. Під час перекладу трапляються ситуації, коли неможливо здійснити дослівний переклад або використати значення, які пропонують різноманітні словники. І в такому випадку перекладач повинен відступити від тексту-оригіналу та здійснити певні зміни, щоб виконаний переклад сприймався зрозумілим та доцільним.

За визначенням, що подає нам О. О. Селіванова у своїй лінгвістичній енциклопедії, ми можемо побачити, що трансформація – це основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [53].

Загалом можна сказати, що трансформації – це міжмовні перетворення, певна перебудова або заміна вихідного тексту для досягнення адекватності та еквівалентності перекладеного тексту.

Різні науковці поділяють трансформації за по різному. Дехто вважає, що трансформації можна поділяти за фактом відхилення від міжмовних

відповідностей, інші вчені впевнені, що існує всього два види трансформацій: лексичні та граматичні.

Також буде не зайвим розглянути і погляди вчених, які хоч і не досліджували саме трансформації, але детально описують певні прийоми, які є доволі схожими за своїми функціями [43]. Наприклад, Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне свого часу запропонували погляд на дві групи технічних прийомів, які будуть дуже важливими під час виконання перекладу:

1) Прийоми прямого перекладу:

- a) дослівний переклад
- b) калькування
- c) запозичення

2) Прийоми непрямого перекладу:

- a) еквіваленція
- b) транспозиція
- c) адаптація
- d) модуляція

Але також потрібно розглянути погляди М. К. Гарбоського, який на рівні з трансформаціями, також визначив і перекладацькі деформації, і неусвідомлені перекладацькі помилки. Причиною таких помилок, автор зазначає недостатність обізнаності перекладача у тих чи інших питаннях, некоректний вибір терміну-відповідника, неуважне ставлення до тексту-оригіналу.

Тож, можемо зробити висновок, що, як і в будь-яких питаннях, є багато дослідників і ще більше різних думок. Але все ж більшість дослідників мають певні спільні риси у своїх працях. Яскравим прикладом є заміна. Майже всі вчені визнають, що заміна – це необхідна на незамінна трансформація, що дозволяє виконувати переклад як влучно, так і зі збереженням сенсу тексту. Ще важливішим є те, що переклад, навіть науко-технічного тексту, є певним проявом креативності та, свого роду, мистецтва. Тому без застосування

перекладацьких трансформацій, ми ніколи не зможемо досягти одразу двох ключових елементів перекладу: адекватності та еквівалентності.

2.3.1. Перестановка як продуктивний спосіб передачі складних термінів

Перестановка – це перекладацька трансформація, яка використовується майже найчастіше при перекладі з англійської мови на українську. Перестановка – це зміна порядку розташування мовних елементів в тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Пояснити це дуже просто, англійська мова (так само французька чи німецька) має сталий порядок слів, тобто спочатку ми маємо підмет, присудок і далі другорядні члени речення. В українській мові ситуація абсолютно протилежна. Перестановці можуть піддаватися будь-які елементи: слова, словосполучення, частини речень чи, навіть, цілі речення. Також дуже часто можна спостерігати зміну порядку розташування частин складного речення [17].

Англійська мова, як відомо, є аналітичною мовою, тобто це мова, у якій зв'язки між самостійними словами виражаються не зміною закінчень або звуків у коренях, а за допомогою порядку слів у реченні та службових частин (прийменників, часток чи артиклів). Тому в англійській мові ми можемо спостерігати терміни, які можна виразили формулою: іменник + іменник + іменник + іменник. Такі терміни не є типовими для української мови, тому потрібно дуже ретельно розібратися з даним типом термінів.

Перш за все, слід знайти головне слово, яке виконує основну функції, в свою чергу, всі інші слова будуть залежними від нього. Найчастіше в англійській мові головне слово – це останнє слово в словосполученні, на відміну від української, де найчастіше ми виносимо головне слово на перед. Далі вже потрібно граматично та лексично правильно зібрати разом даний термін. У більшості випадків зберігається лише головне слово, всі інші

елементи терміну ми можемо змінювати за родами, числами, відмінками чи, навіть, частинами мови [18].

Отже, для прикладу візьмемо термін *the door lock control* – кнопка блокування дверного замка. Спочатку ми знаходимо головне слово, тобто *control* – кнопка, і виносимо його на перед нашого словосполучення. Далі ми бачимо *door lock* – дверний замок/блокування дверного замка. У цьому випадку ми спостерігаємо часте явище в перекладі, коли англійської *door lock* складаються з двох слів, а українською ми перекладаємо вже як три слова.

У даному випадку ми використали перестановку, щоб словосполучення вийшло більш милозвучним та відповідало правилам української мови.

Наступний приклад – це вже ціле речення. *You can use the remote control at any time* – пульт дистанційного керування можна використовувати в будь-який час. Тут ми бачимо не лише перестановку, а й взагалі зміну типу речення. В українській мові це речення перетворилось на безособове. І крім цього, ми змінили порядок слів у реченні. В той час як в англійській мові речення починалось з підмета та присудка, в українській мові ми почати будувати речення взагалі з додатка і, до того ж, в пасивному стані. У цьому і є вся складність роботи перекладача. Щоб створити справді чудовий та зручний переклад іноді потрібно абсолютно повністю «перекрутити» речення.

Отже, ми можемо підсумувати, що основне під час використання перестановки – це не порушити зміст тексту. Це тип перекладацької перестановки дозволяє нам покращити звучання чи, в загальному, полегшити сприйняття терміну чи цілого речення в мові перекладу.

2.3.2 Застосування заміни

Заміна також дуже часто використовується при перекладі, це важлива частина перекладацької практики. Заміна – це вживання однієї мовної одиниці замість іншої. Також, ми можемо зазначити, що заміна – це метод

спостереження за мовними фактами, що полягає в підстановці різних мовних одиниць в однаковому оточенні для з'ясування їхнього співвідношення. Заміну можна поділити на граматичну та лексичну.

Граматична, в свою чергу, поділяється на:

- 1) Зміна частини мови при перекладі;
- 2) Зміна форми слова;
- 3) Зміна членів речення;
- 4) Зміна видів речень (складні, прості, сурядні, підрядні)

Лексична заміна поділяється на:

- 1) Конкретизацію;
- 2) Генералізацію.

Для прикладу візьмемо таке речення: *“When you electronically lock your vehicle, the power door lock switch no longer operates after 20 seconds.”* Переклад буде звучати так: *«Через 20 секунд після електронного замикання автомобіля перемикач електричного дверного замка припинить працювати.»*

У цьому конкретному випадку відразу помічаємо, що обставина часу, яка в англійському реченні була в кінці, в українському реченні вже знаходиться на початку речення.

Наступне речення: *“You can use the remote control at any time”*. В українському перекладі ми бачимо вже таке речення: *«Пульт дистанційного керування можна використовувати в будь-який час»*.

У даному реченні вже відразу помічається дві заміни. По-перше, речення в українському перекладі перекладене пасивним станом, для більшої милозвучності та відповідно до законів української літературної мови. По-друге, в англійському варіанті ми чітко знаходимо підмет та присудок, але в українському перекладі речення перетворюється на безособове.

2.3.3 Додавання та вилучення

Додавання та вилучення – це одні з найбільш складних для розуміння перекладацьких трансформацій. З одного боку, перекладач повинен їх використовувати і вміти правильно застосувати на практиці під час перекладу. З іншого боку, перекладач немає жодного права вилучати якусь інформацію чи додавати до тексту-першотвору. Тут потрібно вміти знайти золоту середину і тоді переклад стане ідеальним та збалансованим.

Додавання – це граматико-синтаксична трансформація, в результаті якої збільшується кількість елементів речення, можуть додаватися іменники, дієслова, прикметники, прийменники чи словосполучення. Ця трансформація використовується, щоб адекватно та, дотримуючись всіх правил мови-перекладу, передати зміст. Також додавання допомагає перекласти елементи, яких немає у мові, на яку перекладається текст.

Ми розглянемо таке речення: *“Unlocking and starting your vehicle once enables the remote control”*. Українською це звучатиме так: *«Відімкніть автомобіль за допомогою леза ключа та запустіть двигун, щоб відновити роботу дистанційного розблокування»*. У цьому випадку ми бачимо, що *“unlocking your vehicle”* перекладається, як *«відімкніть автомобіль за допомогою леза ключа»*. При перекладі було використано додавання, щоб читач зміг зрозуміти всю інформацію. Також тут є зв'язок з попереднім реченням у тексті. Але головне, що тут використано додавання. Ця трансформація не є обов'язковою тут, але автор вирішив додати декілька слів до оригіналу і це лише покращило сприйняття тексту та зробило його більш інформаційно насиченим.

Вилучення – це граматико-синтаксична трансформація, в результаті якої під час перекладу деякі слова, частини речення вилучаються. Це відбувається, тому що англійська та українська мови є дуже відмінними, в першу чергу, за будовою речень. Найчастіше будуть вилучатися присвійні займенники чи прийменники.

Стосовно вилучення, ми можемо використати речення: *“Do not recline the seatback as this can cause the occupant to slide under the safety belt, resulting in serious injury in the event of a crash”*. Перекладемо так: «Не відхиляйте спинку надто далеко назад, оскільки через це людина на сидінні може прослизнути під ременем безпеки, що може призвести до серйозної травми під час зіткнення». Тут ми вилучили *“can cause the occupant”*, «це може призвести до». Але українською мовою ми розуміємо сенс речення і без цього виразу, а також ми маємо такий же вираз пізніше в реченні, де він є важливішим і більш доречним.

2.3.4 Генералізація та конкретизація

Ще одними дуже важливими перекладацькими трансформаціями є генералізація та конкретизація. Ці трансформації є дуже поширеними та доволі часто використовуються у перекладацькій практиці.

Генералізація – це спосіб перекладу, при якому видова назва перекладається родовою. Наприклад: пікап, седан, міні-вен – все це можна назвати загальною назвою автомобіль.

Генералізація дуже популярна серед перекладачів, ця трансформація доволі часто використовується, щоб полегшити той чи інший текст або зробити його менш навантаженим. Наприклад, дуже часто в текстах-інструкціях *“you”* перекладається не як *«ти/ви»*, а як *«клієнт, користувач»*. Це допомагає конкретизувати для кого пишеться ця інструкція. Також іноді це дозволяє уникнути тавтології.

Конкретизація – це протилежний термін до генералізації. Наприклад: замість слова майстер ми можемо використати більш конкретне поняття – слюсар, механік, монтажник.

Наприклад, можна використати речення: *“You can unlock the driver door with the key if the remote control is not functioning”*, що перекладається: *«Якщо*

дистанційне керування не працює, двері водія можна відімкнути лезом ключа». Тут використовується конкретизація, коли замість широкого поняття «ключ», при перекладі було використано «лезо ключа», щоб читач точно зрозумів, який саме ключ використати. Це дає більше інформації та, в загальному, є більш корисним для людини, яка вивчає цю інструкцію.

2.3.5 Пряме включення

Дуже часто в наукових текстах є багато термінів, який з'являються в тексті і є абсолютно новими для читача. Головне завдання перекладача уміло передати це на перекладі. Найчастіше нові терміни перекладачі передають за допомогою прямого включення, тобто переносять цей термін в мову-переклад в такому ж вигляді, як він є в оригіналі. Надзвичайно часто в автомобільній галузі так передаються назви фірм, автомобільних заводів, автомобільних марок чи елементів автомобіля. Наприклад: назва “Ford” завжди буде передаватись, як Ford або Форд.

2.4 Адекватність перекладу науково-технічних текстів автомобільної галузі

Історично переклад розглядається як один з найважливіших способів комунікації між різними національностями. Грубо кажучи, переклад – це мистецтво передачі однією мовою інформації, яка вже була висловлена та написана, але засобами іншої мови. Тому так важливо дотримуватись адекватності та еквівалентності вихідного та перекладеного тексту. Перекладений технічний текст вважається адекватним, за умови, якщо він описує ту саму об'єктивну реальність і викликає у читача, який не знає вихідної мови, ту саму реакцію, яку викликає авторський текст у читача, що володіє вихідною мовою. Адекватним називається перекладений текст, у

якому точно переданий зміст оригіналу, правильно вжиті загальноприйняті терміни та дотримані стилістичні особливості, тобто оригінал відтворений засобами іншої мови із збереженням єдності змісту й форми. Ця єдність досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі. Звідси – точність перекладу полягає у функціональній, а не формальній відповідності оригіналу.

Кожна мова має власні граматичні, стилістичні та лексичні норми та правила. Тому, під час перекладу, перекладач повинен чітко орієнтуватись у всіх тонкощах як мови-оригіналу, так і мови-перекладу, щоб текст виглядав однорідно та зберігав сенс першотвору. Ось чому під час перекладу, слід знаходити вже існуючі відповідники і намагатись якомога менше використовувати іншомовні слова. Такої думки дотримувався і П.О. Селігей, наголошуючи на некоректному та невлучному використанні іншомовних термів під час перекладу українською мовою [3].

На основі проведених досліджень, можна сказати, що найважливіше питання – це питання про те, як же оцінити якість виконаної роботи. Якість перекладу можна оцінити за трьома критеріями:

- 1) Точність та повнота передачі тексту оригіналу;
- 2) Вірне використання усіх термінів у тексті;
- 3) Стилiстична відповідність перекладеного та оригінального текстiв.

Якщо більш детально зупинитись на кожному з цих критеріїв, то можна зазначити, що:

- 1) Точність і повна тексту є беззаперечною оцінкою роботи перекладача. Професіонал не може ні в якому разі самовільно викидати якісь частини тексту чи змінювати їх на власний розсуд. Перекладач повинен пам'ятати, що він не пише власний текст, а виконує трансформацію між мовами вже існуючої одиниці.

2) Щодо використання термінів. У цьому питанні ми вже максимально ознайомлені та підковані і знаємо, що терміни у науково-технічних текстах – це найважливіше. Тому, як би складно не було перекладачеві, але його найголовніша задача – знайти та застосувати відповідник в мові, на яку здійснюється переклад. І тільки у випадку, якщо такого поняття не існує, тільки у такого випадку ми можемо використати міжнародний відповідник або застосувати описовий метод.

3) Якщо говорити про стилістичну відповідність. Тут найважливіше – це зберегти, так званий «почерк» автора оригіналу та залишити його певні особливості. Хоч це більше і стосується перекладу текстів художньої літератури, але, якщо переглянути безліч досліджень на цю тему, то ми побачимо, що майже всі науковці говорять про важливість стилістичної відповідності між будь-якими текстами науково-технічного тексту.

Якщо зупинитись на темі адекватного перекладу саме термінів, то тут існує три умови, які це забезпечують:

1) Перш за все, як говорились вище, перекладач повинен правильно здійснити переклад кожного окремо терміну. Під час цієї роботи виникає безліч проблем: не існує слова-відповідника або ж навпаки існує дуже велика кількість слів, що мають спільні значення, але все ж мають між ними певну різницю, яку потрібно дослідити.

2) Друга умова – це різниця між мовами. Вона може бути будь-яка: різниця у побудовах слів чи речень, відмінності у терміносистемах або ще якісь відмінності, що суттєво впливають на переклад. У таких випадках ми повинні перевіряти всі терміни, відповідно до всієї терміносистеми мови-перекладу.

3) По-третє, перекладач має враховувати відмінності у семантичних особливостях лексичних одиниць вихідної мови та мови

перекладу, що визначаються специфічними способами передавання думки кожною з мов даної пари, включно із термінами. Під час перекладу термінів слід чітко орієнтуватися у контексті, стильовій приналежності тексту, вибирати із великої кількості можливих варіантів перекладу найбільш влучні [13].

Отже можемо зробити висновок, що переклад термінів та науково-технічних текстів – це дуже складна та кропітка робота, яка вимагає великої кількості часу та знань. Перекладач повинен чітко розуміти відмінності між мовами, з якими працює, між термінами, які є спільними за значеннями, та подавати текст адекватно та цільно.

Висновки до розділу 2

Для будь-якого перекладача робота з термінологією складний, але воночас досить цікавий процес. У розділі 2 ми детально дослідили всі складнощі та проблеми під час перекладу термінів, детально зупинились на етапі побудови терміну. Зупинилися на структурі та складі термінів в українській, англійській та німецькій мовах, констатували певну схожість та відмінність у побудові, функціонуванні тощо, відзначили проблеми, якими стикається перекладач при передачі термінів автомобільної галузі.

Щодо спільних рис – це, звичайно, способи побудови термінів. У всіх трьох мовах ми можемо прослідкувати певні закономірності. Наприклад, утворення термінів за допомогою префіксів, суфіксів та закінчень. Також ми помітили достатньо велику кількість схожих закінчень та суфіксів у англійській та німецькій мовах. Це може пояснюватись спільною мовою-пращуром, тобто латиною. Також ми дослідили ще й французьку мову та її вплив на формування термінів у англійській мові.

Якщо говорити про відмінності, то їх ще більше. Особливо це помітно під час порівняння української мови та двох германських мов. Це й не дивно, тому що мови є абсолютно відмінними та належать до різних мовних сімей. Також під час перекладу німецьких термінів слід пам'ятати і про певні особливості утворення слів у цій мові. Потрібно пам'ятати про написання іменників з великої літери та дуже часте об'єднання декількох слів у одне, що доволі часто створює проблеми для перекладача-початківця, а іноді може заплутати і перекладача з досвідом.

Також було детально розглянуто перекладацькі трансформації, виокремлені провідними науковцями як в Україні, так і за кордоном. У розділі ґрунтовно проаналізовані приклади із текстів автомобільної галузі та їх переклад, виокремлені основні методи перекладу спеціалізованого тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Світ сьогодення стрімко розвивається. Автомобілебудівна галузь – це невід’ємна частина нашого життя. Тому переклад автомобільної літератури надзвичайно важливий і корисний. Ця робота є дуже відповідальною, лише завдяки якісному перекладу, водії можуть в повній мірі досягнути всі можливості власного автомобіля. Перекладач допомагає їм зрозуміти певні особливості, деталі чи просто ознайомитися з інструкцією.

За останні декілька років, наша держава заявила про себе на весь світ, сотні світових компаній розглядають Україну як новий етап для свого бізнесу. І якісний переклад – це одна із складових частин успішного виходу компанії на ринок. Ця робота показує на конкретних прикладах чому якісний переклад – це необхідність.

Після проведення цього дослідження, ми можемо зробити такі висновки:

1. Було дослідження що таке науковий стиль та як він відображається. Згідно з думкою більшості науковців, науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовується в галузі науки та освіти. Основні характеристики цього стилю – це точність, лаконічність, зрозумілість та відсутність емоційного забарвлення.

2. Було визначено поняття адекватний переклад. Це переклад, який відповідає умовам та цілям перекладацького завдання. Він враховує контекст, стиль, жанр, мовні та культурні особливості.

3. Також ґрунтовно досліджено еквівалентний тип перекладу, що, в свою чергу, є перекладом, який максимально точно передає зміст і значення оригіналу. Еквівалентність спрямована на збереження смислової, емоційної та стилістичної відповідності між текстом оригіналу та перекладу.

4. Також було проаналізовано різні види термінів та основні вимоги до перекладу термінів. Ми з’ясували, що терміни поділяються

на: прості, складні та терміни-словосполучення. Крім цього, існують певні критерії передачі термінів мовою-перекладу, основні з них – це системність, точність, наявність дефініції та однозначність в певній загалі.

5. Перекладацькій трансформації – це якісний та дієвий спосіб покращити переклад та зробити його більш якісним. Вони змінюють формальні чи семантичні компоненти тексту-оригіналу так, щоб це не впливало на основний зміст перекладу. Під час перекладу будь-якого виду текстів, перекладач повинен розуміти, що всі мови різні, починаючи від слів та значень і закінчуючи різними правилами граматики та семантики. Тому перекладач-професіонал завжди перекладає текст не дослівно, а намагається передати думки автора тексту-оригіналу, але вже своєю власною мовою.

6. Під час роботи було досліджено всі типи перекладацьких трансформацій: лексико-граматичні, лексико-семантичні, лексичні та граматичні. Найбільше було використано лексико-граматичних трансформацій. Це не викликає ніякого подиву, тому що англійська та українська мови доволі різні, особливо, якщо говорити про будову речень. При перекладі на українську мову ми доволі часто використовуємо перестановку і це є типовим явищем для нашої мови. Українська мова не існує в своєму природному стані без інверсії. У свою чергу, англійська мова, навпаки, не може існувати без прямого порядку слів.

Також ми можемо ще виділити лексичні чи граматичні одиниці, які не є типовими для української мови, наприклад: герундій, різні види зворотів. Усе це не є широко-вживаним у нашій мові, тому доволі часто потрібно використовувати заміну, щоб уникати небажаних слів.

Слід звернути увагу і на використання конкретизації та генералізації. Такі види перекладацьких перестановок доволі часто

зустрічаються, особливо, у наукових текстах, коли при перекладі нам потрібно використати більш широке значення чи, можливо, навпаки, застосувати вузько-направлене значення того чи іншого терміну, який чудово підходить по контексту нашого тексту.

7. Також було досліджено адекватність перекладу науково-технічного тексту в цілому. Було розглянуто всі види та особливості цього перекладу. Особливу увагу було приділено помилкам, які можуть вартувати якісного перекладу та створити викривлене сприйняття тексту-перекладу.

Отже, ми можемо зробити висновок, що переклад – це невід’ємна частина нашого сьогодення. Україна намагається стрімко розвиватись, незважаючи на агресію. Світ це бачить і готовий працювати тут, а для цього нам необхідний якісний та впевнений перекладач, який готовий якісно та повноцінно створювати переклади і, в першу чергу, науково-технічні.

Констатуємо, що при перекладі автомобільної термінології слід враховувати специфіку цієї галузі, стандарти та певні стилістичні особливості. Основні способи перекладу таких текстів можна описати так:

1) Прямий переклад – використовується, коли структура та лексика тексту близькі в обох мовах. Особливо це актуально під час перекладу термінів або власних назв, наприклад: engine block – блок двигуна.

2) Адаптований переклад. Цей тип перекладу передбачає підлаштування тексту під лексико-символічні особливості цільової мови.

3) Трансформації – це зміна граматичних та синтаксичних конструкцій вихідного тексту на більш природні для мови перекладу, наприклад: fuel efficiency can

be increased by improving aerodynamics – покращення аеродинаміки дозволяє підвищити паливну ефективність.

4) Запозичення – використовується для термінів, що не мають відповідників у мові перекладу, наприклад: ABS system залишається без змін – ABS-система.

5) Калькування. Цей вид перекладу використовується на частіше для перекладу термінів шляхом дослівного перекладу складових частин того чи іншого терміну, наприклад: airbag – повітряна подушка.

6) Описовий переклад використовується для пояснення термінів, які не мають однозначного відповідника, наприклад: torque converter – гідротрансформатор, що поретворює крутний момент.

7) Уніфікація термінології. Цей спосіб допомагає безпомилково перекладати терміни та вирази, що стали узгодженими та стандартизованими висловами. До прикладу: brake horsepower – гальмівна потужність.

Отже, ми можемо впевнено констатувати, що переклад науково-технічних текстів автомобільної галузі – це дуже кропітка та важлива праця. Ефективний переклад вимагає від перекладача умілої комбінації всіх доступних способів та коректне використання всіх наявних матеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гутряк О.І. Англійська термінологія: Структура та семантичні характеристики. К., 1999. 18 с.
2. Лисюченко І. В. Структурні групи актуарних термінологічних одиниць (на матеріалі німецької мови). Київ : Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку філології та лінгвістики», 2020. С. 57-59.
3. Карабан В. І.: Переклад англійської наукової і технічної літератури: Навчальний посібник. Вінниця: Видавництво «Нова Книга», 2001. 303 с.
4. Vermeer H. J.(2013) Ein rahmen für eine allgemeine translations theorie.. Aufsätze zur Translationstheorie. Heidelberg.
5. Du, Xiaoyan (2012). «A brief introduction of Skopos Theory». Theory and Practice in Language Studies. С. 2189-2193.
6. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : Підручник / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр «Академія», 2006. – 464 с.
7. Коваленко А. Я.: Загальний курс науково-технічного перекладу: Навчальний посібник. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2001. 290с.
8. Кушнерук С. М.: Синтаксичний спосіб творення англійських термінів екомаркетинг. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16721/%D0%9A%D1%83%D1%88%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%BA%20%D0%A1.%20%D0%9C..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 15.10.2024)
9. Пехник Г. В.: Трансформації у перекладах Григорія Кочура. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pekhnyk_Halyna/Transformatsii_u_perekladakh_Hryhoriia_Kochura.pdf?PHPSESSID=r7arrq71o39ajvf187acr46j23 (дата звернення 22.10.2024)

- 10.Крекотень О. В.: Сучасний підхід до термінотворення у французькій мові, URL: http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/4859/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4_%D0%B4%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%83_%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%83%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96.PDF (дата звернення 30.10.2024)
- 11.Марченко В. С.: Основні способи термінотворення. URL: <http://www.kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine18-8.pdf> (дата звернення 08.11.2024)
- 12.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
- 13.Стацюк Р. В.: Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. Том 2, №5, 2016. С. 112-116.
- 14.Корунець І. В.: Теорія і практика перекладу: Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. С. 92-104.
- 15.Корунець І. В.: Розрізнення термінів «адекватний переклад», «еквівалентний переклад», «реалістичний переклад», «точний переклад» (до ідентифікації понять). *Наук. записки: Зб. наук. праць*. К.: Міжнар. інститут лінгвістики і права, 2001. С. 25-27.
- 16.Lytnieva H. P.: Asyndetic technical terms and their translation in automobile construction sphere.
- 17.The difficulties and way of translation in automobile industry's terminology.

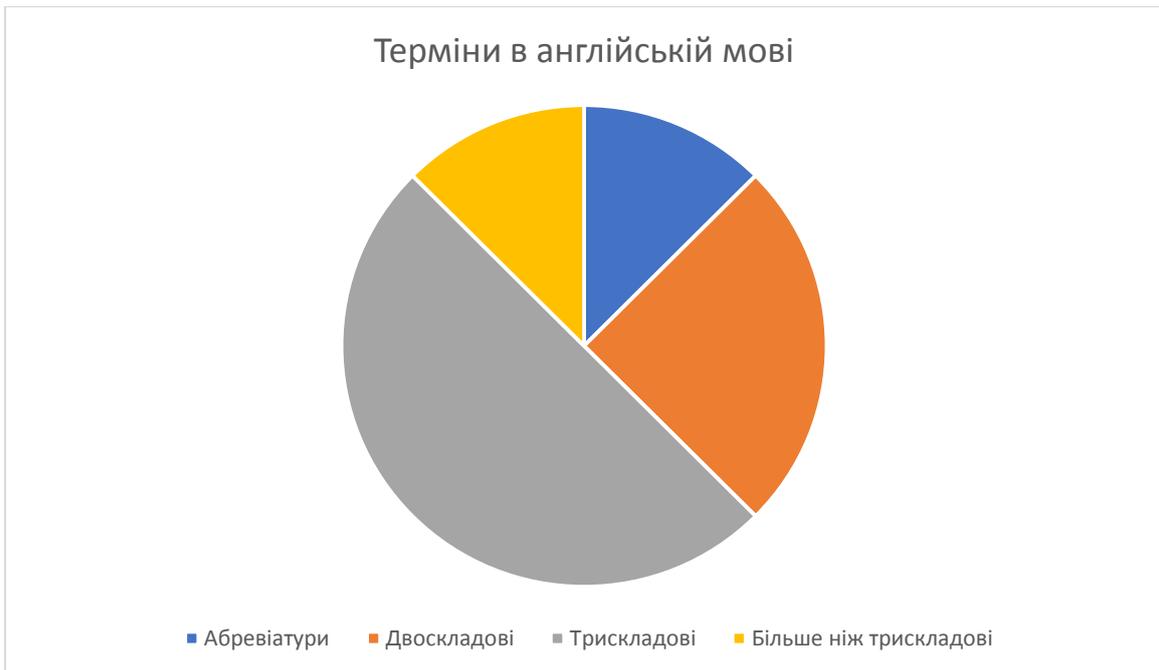
18. Localization for the automobile industry: keeping it consistent. URL: <https://bayan-tech.com/blog/automotive-industry-translation/> (дата звернення 29.11.2024)
19. Automotive translation. URL: <https://circletranslations.com/content/automotive-translation> (дата звернення 05.12.2024)
20. Why are automotive translation services vital to the entire auto industry? URL: <https://latinobridge.com/blog/why-are-automotive-translation-services-vital-to-the-entire-auto-industry/> (дата звернення 08.12.2024)
21. Automotive industry translation services. URL: <https://www.starts.com/translation-services/automotive-industry/> (дата звернення 08.12.2024)
22. Five types of automotive translation you need to know about. URL: <https://www.translateplus.com/blog/automotive-translation-five-types/> (дата звернення 10.12.2024)
23. Translation in the automotive industry. URL: <https://translathoughts.com/2014/03/translation-automotive-industry/> (дата звернення 12.12.2024)
24. Automotive industry translation and localization: features and benefits. URL: <https://bayan-tech.com/blog/automotive-industry-translation/> (дата звернення 15.12.2024)
25. Major systems and components of an automobile. URL: <https://ncert.nic.in/vocational/pdf/ivas103.pdf> (дата звернення 15.12.2024)
26. Мирошніченко М. І.: До проблеми адекватності перекладу технічних термінів. URL: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/2493/1/Miroshnichenko_M_I_Do_problemy_adekvatnosti_perekladu.pdf (дата звернення 19.12.2024)
27. Baker, M. (2011) In Other Words: a Coursebook on Translation. London: Routledge. С.50-91.

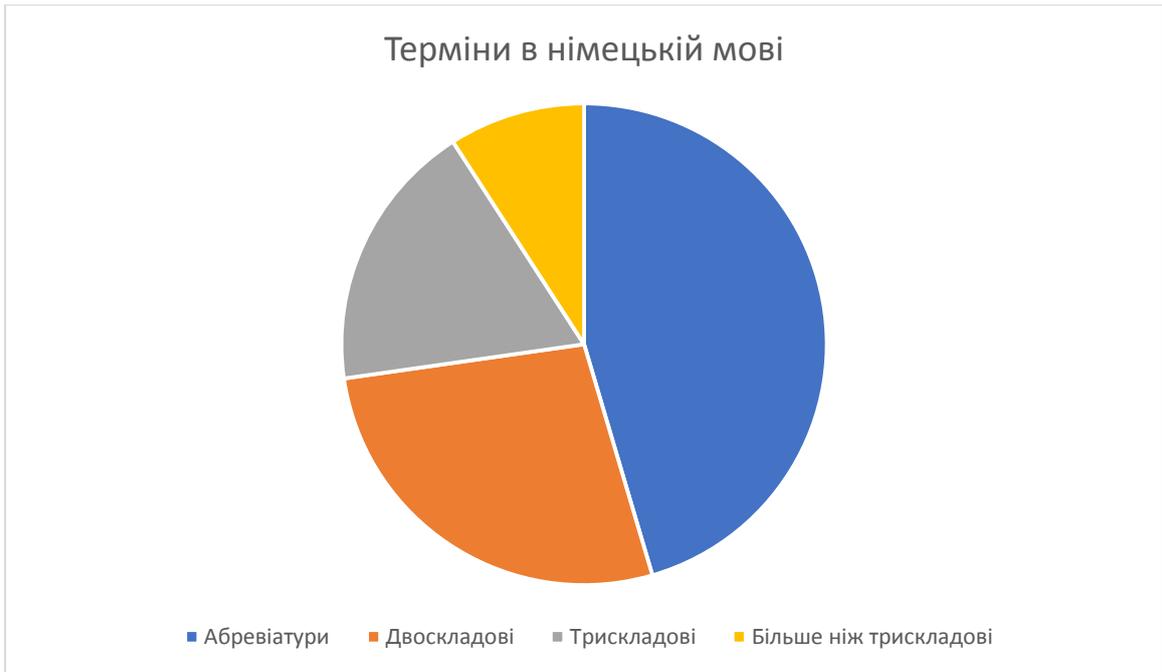
28. Baker, M. (2019) *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
29. Bassnett, S. (2002) *Translation Studies*. London and New York: Routledge. -188 c.
30. Catford, J.C. (1965) *A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics*. London: Oxford University Press. C. 20-27.
31. Jakobson, R. (2000) *On Linguistic Aspects of Translation*. On Translation. / Ed. by R.A. Brower. Cambridge, MA: Harvard University Press. C. 232-239.
32. Koller, W. (1979) *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg-Wiesbaden: Quelle und Mezer, The English translation of the chapter appears in A. Chesterman (Ed.) (1989).
33. Nida E. *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: E. J. Brill, 2012
34. Nida, E. and Taber, C.R (2003) *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
35. Cabré, M. Teresa. 2002. "Análisis textual y terminología, factores de activación de la competencia cognitiva en la traducción."
36. Pavel, Silvia & Nolet, Diane. 2001. *The handbook of terminology*. Ottawa: Translation Bureau.
37. Pearson, Jennifer. 2008. *Terms in Context*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
38. Sager, Juan C. 2012. *A practical course on Terminology Processing*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
39. Terminologie. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Terminologie> (дата звернення 22.12.2024)
40. Cabré, M.T. (1999). *La terminología: representación y comunicación*
41. Wüster, E. (2001). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*. Teil 1-2. Springer-Verlag.
42. Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: the sociocognitive-approach*. John Benjamins.

43. Vinay, J.P. and Darbelnet, J. (1995) *Comparative Stylistics of French and English: a Methodology for Translation*. / Tr. by J.C. Sager and M.J. Hamel. Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins.
44. Михайлова М.А. Кушнірова Т.В. Особливості перекладу науково-технічного тексту. Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету (Полтава, 14 травня – 23 травня 2024 р.). Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2024. Т. 1. С. 302–303.
45. Світлична К. Кушнірова Т. Особливості перекладу англomовних аббревіатур у науково-технічному тексті. Сучасні питання філології: теоретична та прикладна лінгвістика : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 9 груд. 2022 р. Полтава : ПШП, 2022. С. 140-143.
46. Кушнірова Т.В., Л.А.Ключко Специфіка перекладу технічної літератури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. Одеса : МГУ, 2019. Вип. 42, т. 3. С. 63-66.
47. Лисенко Г.Л., Баклан І.М., Чепурна З.В. Основи перекладу – міст між теорією і практикою (німецько-український напрям) : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2019. 204 с.
48. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2008. № 620. С. 3–5.
49. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім “KM Academia”, 2000. 218 с
50. Лоскутова Н. М. Українська термінологія : проблеми та недоліки / Н. М. Лоскутова // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету ім. Івана Огієнка. Серія : Філологічні науки. – Вип. 26. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. – С. 188– 192.

51. Catford J. A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics, London: Oxford University Press, 2015.
52. Oxford English Dictionary, third edition. Oxford: Oxford University Press.
53. О. Селіванова. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 711 с.

ДОДАТОК А

SUMMARY

The world today is developing rapidly. The automotive industry is an integral part of our lives. Therefore, the translation of automotive literature is extremely important and useful. This work is very responsible, only thanks to high-quality translation, drivers can fully understand all the capabilities of their own car. The translator helps them understand certain features, details or simply familiarize themselves with the instructions.

Over the past few years, our state has declared itself to the whole world, hundreds of global companies consider Ukraine as a new stage of their business. And high-quality translation is one of the components of a company's successful entry into the market. This work shows with specific examples why high-quality translation is a necessity.

After conducting this study, we can draw the following conclusions:

1. There was a study of what a scientific style is and how it is reflected. According to the opinion of most scientists, a scientific style is a functional type of language used in the field of science and education. The main characteristics of this style are accuracy, conciseness, clarity and lack of emotional coloring.

2. The concept of adequate translation was defined. This is a translation that meets the conditions and goals of the translation task. It takes into account the context, style, genre, linguistic and cultural features.

3. The equivalent type of translation was also thoroughly studied, which, in turn, is a translation that most accurately conveys the content and meaning of the original. Equivalence is aimed at preserving semantic, emotional and stylistic correspondence between the original text and the translation.

4. Various types of terms and the main requirements for the translation of terms were also analyzed. We found out that terms are divided into: simple, complex and term-phrases. In addition, there are certain criteria for transferring terms to the target language, the main ones being consistency, accuracy, the presence of a definition and unambiguity in a certain context.

5. Translation transformation is a high-quality and effective way to improve translation and make it more qualitative. They change the formal or semantic components of the original text so that this does not affect the main meaning of the translation. When translating any type of text, the translator must understand that all languages are different, starting from words and meanings and ending with different rules of grammar and semantics. Therefore, a professional translator always translates the text not literally, but tries to convey the thoughts of the author of the original text, but in his own language.

6. During the work, all types of translation transformations were studied: lexico-grammatical, lexico-semantic, lexical and grammatical. Lexico-grammatical transformations were used most often. This is not surprising, because English and Ukrainian are quite different, especially when it comes to sentence structure. When translating into Ukrainian, we quite often use permutation and this is a typical phenomenon for our language. The Ukrainian language does not exist in its natural state without inversion. In turn, the English language, on the contrary, cannot exist without a direct word order.

We can also highlight lexical or grammatical units that are not typical for the Ukrainian language, for example: gerunds, various types of inflections. All this is not widely used in our language, so it is often necessary to use a replacement to avoid unwanted words.

It is also necessary to pay attention to the use of concretization and generalization. Such types of translation permutations are quite common, especially in scientific texts, when when translating we need to use a broader meaning or, perhaps, on the contrary, apply a narrowly targeted meaning of a term that is perfectly suited to the context of our text.

7. The adequacy of the translation of the scientific and technical text as a whole was also investigated. All types and features of this translation were considered. Special attention was paid to errors that can cost a high-quality translation and create a distorted perception of the translated text.

So, we can conclude that translation is an integral part of our present. Ukraine is trying to develop rapidly, despite the aggression. The world sees this and is ready to work here, and for this we need a high-quality and confident translator who is ready to create high-quality and full-fledged translations, and, first of all, scientific and technical.

This work explores all the subtleties and complexities of this profession and describes in great detail the creation and translation of terminology, focusing in more detail on scientific and technical texts of the automotive industry.